

PRIROČNIK

za učitelje srednjih šol za proslave
slovenskih državnih praznikov

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO IN DOMOVINA

**PRIROČNIK ZA UČITELJE SREDNJIH ŠOL
ZA PROSLAVITEV SLOVENSКИH DRŽAVNIH PRAZNIKOV**

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO IN DOMOVINA

Priročnik za učitelje srednjih šol za proslave slovenskih državnih praznikov

<i>Avtorji:</i>	Jožica Pečnik, Zdravka Križman, Marjana Dolšina, dr. Danijel Grafenauer (študija primera)
<i>Jezikovni pregled:</i>	Gaja Červ in Nataša Purkat, Lektor'ca
<i>Uredil:</i>	dr. Vladimir Prebilič
<i>Izdal in založil:</i>	Zavod RS za šolstvo
<i>Predstavniki:</i>	dr. Vinko Logaj
<i>Urednica:</i>	Nataša Purkat, Lektor'ca
<i>Oblikovanje:</i>	Tina Žen
<i>Računalniški prelom in tisk:</i>	Present d. o. o.
<i>Naklada:</i>	300 izvodov

Ljubljana, 2014

Prva izdaja

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Operacijo delno financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.5:394.21(035)

394.21(497.4)

PRIROČNIK za učitelje srednjih šol za proslave slovenskih državnih praznikov :
[aktivno državljanstvo in domovina] / [avtorji Jožica Pečnik ... et al.]. - 1. izd. - Ljubljana :
Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2014

ISBN 978-961-03-0288-9

1. Pečnik, Jožica, 1964-

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2014

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršni koli pomnilniški medij) oblike reprodukcije.

POPOTNICA PRIROČNIKU

Spoštovani profesorji in strokovni delavci v vzgojno-izobraževalnem procesu!

Ta priročnik je nastal v okviru projekta Aktivno državljanstvo in domovina, ki sta ga delno financirala Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Nastanek tega priročnika je spodbudilo dinamično dogajanje zadnjih desetletij v zvezi s spremembo statusa Slovenije kot države. Po besedah dr. Vladimira Prebiliča (Gabrič idr., 2008, 6) nas dosežki Slovenije v mednarodni skupnosti in ugled, ki si ga je s svojim intenzivnim delovanjem kot uveljavljena demokracija z močno socialno kohezivnostjo pridobila, upravičeno lahko navdajajo s ponosom in zadovoljstvom, česar pa v vsakdanjem življenju žal ni opaziti. Zlasti mladi bi se morali tega zavedati in sodobne zgodovinske dogodke v Sloveniji dobro poznati, saj so temelj narodnega ozaveščanja in posledično krepitev nacionalne samozavesti. Učni načrti za osnovne in srednje šole so naravnani po kronološkem principu obravnavanja zgodovinskih dogodkov in je novejša zgodovina osamosvojitve ter nastanka samostojne in neodvisne države Slovenije predvidena na koncu in tako se je »največkrat niti ne dotaknejo, ker preprosto zmanjka časa«.

Zato je naše poslanstvo, spoštovani profesorji, da poleg podajanja izobraževalnih vsebin dijake vzgajamo v smislu ozaveščanja in ponotrnanja različnih vrednot. Med njimi je prav gotovo tudi pozitiven in spoštljiv odnos do doma, domovine in države. Upamo, da vam bo ta priročnik v pomoč pri bogatitvi pedagoškega dela in vzgajanju dijakov v aktivne državljane z visoko razvito stopnjo domovinske in državljanske zavesti.

Avtorice

PREGOVOR

Mineva 23 let od največjega dosežka slovenskega naroda v njegovi zgodovini – oblikovanja samostojne in neodvisne države, Republike Slovenije. Hrepenenje in žrtvovanje mnogih je bilo končno poplačano in pričakovati bi bilo, da bomo sedaj svojo državo upravljali skrajno modro, preudarno in tako, da bomo zagotavljali svetlo prihodnost svojim zanamcem ... Žal se zdi, da to ne drži. Še več, različni razlogi so slovenski narod pripeljali do točke, ko (pre)mnogi niso več prepričani, da si sploh zaslužimo svojo državo, da smo pri njenem vodenju neodgovorni in si ne morejo zamisliti njene svetle prihodnosti. Zakaj je to tako in kakšna je vloga vsakega člana družbene skupnosti pri tem?

Obstoj samostojne države je popolnoma odvisen od odgovornosti njenih državljanek in državljanov. V demokracijah, čeprav bodo skeptiki znova poskušali to relativizirati, je tako, da svoje predstavnike in tiste, ki nato vodijo državo ter neposredno odločajo tudi o naši prihodnosti, volimo sami. Kako odgovorni, podučeni in predvsem osveščeni smo tedaj, ko z volilnim lističem prenašamo svoja pooblastila na svoje predstavnike, pa je vprašanje za vsakega izmed nas. Žal se čedalje bolj zdi, da smo nad izbiro vedno razočarani in se naša izbira ne izkaže kot tisto, kar smo od nje pričakovali. Rezultat je čedalje manjša udeležba na volitvah. Seveda to ne pripomore k ničemur. Prav nasprotno. Svoje priložnosti in moči s tem ne izkoristimo, temveč damo priložnost o izbiri drugim, ki jo z udeležbo na volitvah tudi izkoristijo. Z drugimi besedami, namesto nas drugi odločajo o nas in naši prihodnosti. To seveda ni bistvo demokracije, kot jo opredeljujejo politologi. Če sklenem, imeti državo je velika odgovornost vsake državljanke in državljana. Ni dovolj se udobno prepustiti ležernosti in neodgovornosti, treba je biti aktiven v vseh pogledih, predvsem v odnosu do izražanja lastnega mnenja, videnja in prepričanja, saj so se naši predniki stoletja borili za to pravico.

In kje je tu razmerje med državo in domovino? Ali je aktiven državljan domoljub? In seveda obratno? No, razpravo je treba začeti z dejstvom, da vsaka domovina ni država. Domovina je življenjski prostor, ki ga poseljuje neki narod, ga posredno s tem opredeljuje in se skupaj z njim oblikuje v celoto. Torej je domovina slovenskega naroda, ki ga razlagamo tudi z etničnim prostorom, obstajala stoletja. Res ne v sklenjeni celoti, saj je bil slovenski narod nenehno razdeljen v razne upravne

enote različnih fevdalnih gospodarjev in pozneje državnih tvorb. Deloma je bil to razlog tedanje geopolitične arhitekture, deloma pa prepričanje morebitni težavnosti slovenskega naroda, če bi bil povsem enoten. Prav to so razlogi v prvih jasno izraženih narodnobuditeljskih zahtevah – zediniti slovenski narod v eno upravno enoto. Bistveno v tem obdobju pa je bilo domoljubje. Torej ljubezen do domovine v njenem teritorialnem in kulturnem pomenu. Spoštljiv odnos do lokalnega okolja, rodne grude in jezika ter kulturnega izročila so bili temelj za premostitev različnih poskusov raznarodovanja slovenskega naroda. Lahko trdimo, da nas je domoljubje, ki morda ni bilo tako jasno in nedvoumno izraženo (tudi zaradi življenjskih okoliščin slovenskega naroda), ohranilo pri obstoju. In prav to nas je gnalo pri prvih državotvornih poskusih neposredno po koncu prve svetovne vojne in med drugo svetovno vojno. Seveda je bilo iluzorno pričakovati materializacijo nekaterih domoljubov o samostojni in neodvisni Sloveniji tedaj, so pa bila to pričakovanja in izhodišča za prihodnje rodove. Odločenost, nepopustljivost in predvsem enotnost so bile vrednote, s katerimi je naša domovina postala tudi država. Zato je odgovor na drugo postavljeno vprašanje tega poglavja na dlani: da, aktiven slovenski državljan je domoljub in domoljub ima vse možnosti, da tudi postane aktiven državljan.

In prav to je cilj naših naporov in tega priročnika. Naša država je utemeljena na izjemnih dosežkih naših prednikov, na vrednotah, ki so zapisane v naši državni himni, kot so spoštovanje drugih narodov, pomoč pri reševanju raznih vprašanj in zavezanost k nenasilju. Vrednote, ki so vedno aktualne in jih drugi premalo spoštujejo. Zato bi bilo prav, da smo ponosni nase in na svoje dosežke! In takšno razumevanje je prav vzgajati pri mladih. To so člani naše družbe, ki bodo v kratkem prevzemali našo vlogo in bili tisti, od katerih je odvisna tudi prihodnost slovenskega naroda. Zdi se in številne raziskave to tudi dokazujejo, da mladi od nas, pedagogov, pričakujejo na tem področju več. Zanimajo jih naša zgodovina, domovina in država. Vendar deloma zaradi kurikularne strukture učnih načrtov, deloma pa zaradi zadrege pedagogov pri poučevanju domoljubnih vsebin in morda lažnem zanašanju, da bodo te vsebine nekako predstavili drugi, največkrat poglobljene predstavitve domoljubnih vrednot v šolah žal ni. Mladi sami jasno izkazujejo najprej izjemno zaupanje v slovenski šolski sistem, kar je pravzaprav pogoj za uspešno delo v šolah in nam vsem, ki smo zaposleni na tem področju, nalaga odgovornost, da delo opravimo čim boljše, hkrati pa je za mlade to najpomembnejši vir informacij.

Zato, spoštovani pedagogi, sta pred nami velik izziv in naloga: da vzgojimo in izobrazimo mlade v aktivne, domoljubne in odgovorne državljane. Eden izmed korakov je tudi praznovanje, ki ga moramo razumeti kot priložnost, da vse dosežke slovenskega naroda osmislimo, jim dodamo vsebino in sporočilo. Naj bo ta priročnik pomoč in del vaših naporov pri tem skrajno odgovornem in žlahtnem delu. Veliko je treba postoriti, vendar se tudi najdaljša pot naredi s prvim korakom. Srečno!

Izr. prof. dr. Vladimir Prebilič,
vodja projekta Aktivno državljanstvo in domovina

UVOD

Republika Slovenija je mlada država v družbi najbolj razvitih držav, ki si je svojo samostojnost zagotovila po koncu hladne vojne. Prepoznavna je kot uveljavljena demokracija z močno socialno kohezivnostjo. V mednarodni skupnosti je tudi zaradi tega opravljala več pomembnih nalog. Velikega priznanja mednarodne skupnosti, katere pomemben del postajamo iz dneva v dan, in statusa, ki si ga je mlada država izborila, pa ni tako lahko in preprosto doseči. Prav ti dosežki bi nas morali upravičeno navdajati s ponosom in zadovoljstvom. Pri tem ne smemo prezreti tega, da se odnos do države in pomena celotnega slovenskega naroda določa tudi z vzgojo in izobraževanjem. Ključno pri tem je poznavanje narodne zgodovine oziroma vsaj tistih dogodkov, ki slovenski narod postavljajo ob bok vsem drugim narodom ali jih celo presegajo.

Dinamika in današnje zapletene razmere terjajo ponovne premisleke o temeljnih kategorijah našega bivanja. Spopadamo se s številnimi izzivi, ki temeljito spreminjajo način življenja in dela in zajemajo demografske spremembe, globalizacijske procese, migracijske tokove, podnebne spremembe, tehnološki napredek, zaostrena energetska vprašanja. Z njimi se spreminja tudi pogled na konstitutivne značilnosti posameznika, družbe, na razumevanje naših identitet, prostora in časa, pogled na delo in zaposlovanje. V tem kontekstu je treba razumeti tudi težnjo po ponovnih premislekih o razumevanju državljanstva. Več kot očitno je, da državljanstva ni več mogoče povezati samo z razmerjem med posameznikom in nacionalno državo, prav tako ga ni mogoče uokviriti samo v pasivno paradigmo pravic in dolžnosti. Koncept aktivnega državljanstva posameznika razume kot subjekt, ki skupaj z drugimi aktivno soustvarja svet, v katerem živimo. Poleg spraševanja o tem, ali je vsem sploh dana priložnost za aktivno delovanje, je pomembno poudariti tudi, da aktivni državljani ne postanemo samoumevno, temveč gre za vrlino, ki je – tako kot vse vrline – povezana z učenjem in s prizadevanjem za ustvarjanje dobrega. Prispevati k oblikovanju aktivnega državljanstva kot vrline je naloga izobraževalnega sistema. Naloga je večplastna in zahtevna. Vključuje tako védenje (znanje) kot delovanje. Prav zaradi zahtevnosti te naloge ni spraševanja, kako lahko izobraževanje prispeva k oblikovanju te vrline, nikoli dovolj.

Odnos vsakega Slovenca do slovenske države in slovenskega naroda je tudi rezultat vzgoje in izobraževanja različnih vzgojnih in/ali izobraževalnih ustanov od vrtca naprej. V osnovni in srednji šoli je domovinska in državljanska vzgoja del ciljev učnega načrta predvsem družboslovno usmerjenih učnih predmetov. Ker vzgoja in izobraževanje nikdar ne bi smeli biti ločeni kategoriji, je torej naloga vsakega učitelja/profesorja, da poleg podajanja izobraževalnih vsebin učence/dijake ozavešča in jim pomaga ponotranjiti različne vrednote. Med njimi je prav gotovo tudi pozitiven in spoštljiv odnos do doma, domovine in države, kar ni le naloga posameznih učiteljev, temveč celotne šole.

Domoljubje je vsekakor čustvo, ki ne tekmuje z drugimi čustvi in jih nikoli ne prezira, prav s tem pa si zagotavlja lastno veljavo in verodostojnost. Čeprav govorimo o čustvu, pa ne smemo zaobiti tudi znanja o lastni domovini: o njeni zgodovini, značilnostih in posebnostih, ki oblikujejo narodno edinstvenost, o dosežkih njenih prebivalcev na različnih področjih, kulturni in naravni dediščini, pomenu ohranjanja narodne tradicije. Zaradi vsega naštetega je slovenski narod obstal in uresničil tisočletne sanje o samostojni slovenski državi. Da bi lahko čim bolje uresničili cilj, vzgajati naše mlade v zveste državljane in ponosne domoljube, morajo imeti osnovno znanje o Slovencih, Sloveniji in nastanku samostojne slovenske države prav vsi učitelji, ne glede na to, kateri šolski predmet poučujejo. Samo znanje ni dovolj, pomembna sta empatija in narodni ponos ob sočasnem zavedanju, da v Sloveniji živijo tudi pripadniki drugih narodov, ki jim Slovenija pomeni najmanj državo, v kateri prebivajo, morda pa tudi dom in celo domovino.

Empirične raziskave, izvedene v Republiki Sloveniji, ugotavljajo, da bi morale zlasti srednje šole državljanski in domovinski vzgoji nameniti več pozornosti, in to ne le v okviru specializiranih tematskih predmetov, temveč s kolikor mogoče dinamičnimi, zanimivimi in privlačnimi vzgojno-izobraževalnimi oblikami in metodami v celotnem sklopu družboslovja in humanistike. K nadaljnjemu razmišljanju o vlogi in pomenu državljanske vzgoje nas je navedla objava Pravilnika o šolskem koledarju v Uradnem listu Republike Slovenije junija 2012, še posebej njen osmi člen (proslave): »Zadnji dan pouka pred dnevom samostojnosti in enotnosti, dnevom državnosti in pred slovenskim kulturnim praznikom šola organizira proslavo. Šola lahko organizira tudi druge proslave v skladu z letnim delovnim načrtom.«

Šolske prireditve ob treh državnih praznikih, ki zaznamujejo pomembne dogodke iz naše narodne zgodovine in poudarjajo našo kulturno samobitnost, so vsekakor priložnost, ko učenci/dijaki lahko razmišljajo o svoji domovini oziroma državi, v kateri živijo, ji izrazijo spoštovanje, hkrati pa se o njej in o slovenski zgodovini ter kulturi tudi nekaj novega naučijo in se kot aktivni državljani vključijo v širše družbeno okolje. Če bo učiteljem uspelo med njimi vzbuditi zanimanje za to, bodo na dobri poti, da bodo prihodnje generacije slovenskih državljanov zdravo samozavestne, hkrati pa nacionalno strpne, brez vsakršne potrebe po poniževanju drugih, kar je na svetu, ki je čedalje bolj raznovrsten in v katerem na istem prostoru prebivajo pripadniki različnih narodov oziroma etničnih skupin, nujno.

V pomoč učitelju pri vzgajanju aktivnega, strpnega, odgovornega in državljansko pismenega posameznika bodo v nadaljevanju na kratko predstavljeni osnovni pojmi državljanske in domovinske vzgoje; učna priprava za izvedbo projektnega dne na to temo in trije slovenski državni prazniki, ki se v šoli še posebej zaznamujejo: slovenski kulturni praznik (8. februar), dan državnosti (25. junij) ter dan samostojnosti in enotnosti (26. december). Orisani bodo pomen praznikov, njihovo (zgodovinsko) ozadje in primeri srednješolske obravnave treh državnih praznikov.

O izvoru, vsebini in pomenu praznikov ter praznovanja

Vsi praznujemo, vsi se veselimo praznikov, pa o njih navadno malo vemo ali pa jih jemljemo za preveč samoumevne. Zavedamo se tudi, da naš »praznovalni zanos« niha, izjema so najbrž le osebni prazniki, kar je posledica zgodovinskih, družbenih in drugih sprememb ter dogajanj. Prazniki oziroma posebni koledarski datumi, ki še danes živijo, bi bili še bolj živi, če bi poznali njihovo zgodovino, vsebino, pomen, razvoj in zahteve. Odnos do praznikov je v resnici zelo pomemben, ker kaže na naš odnos do višjih vsebin, do sebe, do soljudi in družbe nasploh. Slovenski pregovor ne pravi zaman: »Če zapustiš praznike, zapustijo prazniki tebe.« Prazniki niso zgolj sami sebi namen; vsaj do tistih, ki so v tradicionalnem pomenu del načina življenja, družbeno sprejetega obredja in podobno, moramo imeti ali naj bi izoblikovali odnos, ki presega zgolj proste dneve, sproščanje in veseljačenje. Seveda pa so prazniki za nekatere – kar je v današnjem napetem svetu razumljivo – predvsem dnevi brez službe in z nekaj manj skrbmi. Omenjeni stari slovenski pregovor ve, za kaj pri tem gre, zato bi ga morda kazalo vsaj sem ter tja poslušati.

Prazniki izvirajo iz povezave med človekom kot duhovnim bitjem in naravo, vesoljem in bogovi. Človek se je že od nekdaj spopadal z močjo in nepremagljivostjo narave, do katere je imel še posebej strahospoštljiv odnos. Človek se je zavedal svoje majhnosti in omejenosti, vse naravne pojave, ki jih ni razumel, si je težko razlagal. Ljudje so verjeli v božansko silo, ki jih oživlja in brez katere ne bi mogli narediti ničesar. Častili so jo v najrazličnejših oblikah. Menili so, da ta sila teče skozi naravo, zato so častili tudi naravo. Bali so se napačnega odnosa do nje, ki bi spremenil skrivne sile, te pa bi neugodno vplivale nanje. S spremljanjem naravnih procesov so se trudili biti uglašeni z naravo. Za prvotne ljudi je bilo vse živo, v vsem je bila duša ali duh in prizadevali so si priti v stik s temi vidnimi in nevidnimi silami, da bi z njihovo pomočjo harmonizirali sebe in svojo okolico. Prestrašeni in navdušeni hkrati so se sčasoma naučili, da si lahko s svojo sposobnostjo in močjo razlagajo nekatere stvari. Spoznali so tudi, da nekaterim med njimi to bolje uspeva. Ti posamezniki so bili posvečeni možje: svečeniki, duhovniki, čarovniki, vrači, ki so imeli posebna skrivna znanja, s katerimi so postali posredniki povezovanja med skrivnostnimi kozmičnimi silami in ljudmi. To pa se je zgodilo na praznik. Svečeniki so vpeljali posebna obredja, s katerimi naj bi se človek spomnil prvotnih stvari, ki jih je v zgodovinskem razvoju pozabil. Obredja so bila sestavljena iz obrednega žrtvovanja, molitev, pesmi in plesov,

postavili pa so jih v prosti dan – praznik. Na praznik so ljudje za ves dan ali vsaj nekaj časa opustili svoja posvetna opravila in skrbi in posvetili vso energijo in vsa prizadevanja duhovnim vprašanjem. Najpomembnejši del obredja je bilo žrtvovanje, ki je v skladu z verovanjem, da mora človek dajati (žrtvovati), da bi tako postal podoben bogu oz. da bi z njim lahko prišel v stik.

V praznovanju so bile nekoč združene skupinska molitev, meditacija in posebna simbolika, ki se je nanašala na iskanje človekovega praznora, smisla življenja, smrti in podobnega. Praznik je bil torej magičen dan, praznovanje pa vzpostavljanje transcendentnega (povzeto po Ovsec, 1992).

Zakaj in čemu praznovati praznike v šoli?

Praznovanje najpomembnejših slovenskih državnih praznikov v šolah ni le izraz potrebe po ritualnosti, ko se z organiziranimi oblikami skupinskega praznovanja krepijo pozitivni medosebni odnosi, utrjuje kohezija socialne strukture šole kot varnega in spodbudnega mikrookolja ter vzpostavlja občutek povezanosti z lokalno in nacionalno skupnostjo, ampak lahko obenem izvabi ali še dodatno okrepi čustvo domoljubja. V okviru njegove opredelitve, da gre za »ljubezen do doma, domovine« (SSKJ, 1994, 158), torej okolja, v katerem se človek počuti varnega, sprejetega in zaželenega, je to gotovo nepogrešljivo za vzgojo dijakov v odrasle posameznike, ki so intrinzično motivirani za vzpostavljanje in ohranjanje strpne, pravične in demokratične družbe. Dom in domovina se v tem smislu nikakor ne navezujeta na konkretno državno tvorbo ali politični sistem, ampak na geografsko okolje, ki ga posameznik privzame za svoje, in na skupnost ljudi, ki so mu blizu. Za pripadnike slovenskega naroda se je ideja Slovenije kot domovine, ki je živela že mnogo prej, z osamosvojitvijo uresničila še v obliki politične skupnosti – samostojne države Republike Slovenije. Od njenega vstopa v Evropsko unijo se je skupaj s skrbjo za sožitje v večji skupnosti narodov okrepila potreba po ohranjanju lastne samobitnosti, ki se je skozi tisočletno zgodovino gradila, kalila in artikulirala na različnih področjih življenja in je prav zaradi tega preveč dragocena, da bi jo zanemarili ali pustili, da izgine v senci drugih. V času intenzivne globalizacije, ki od posameznikov zahteva določene prilagoditve ali poenotenje s pripadniki drugih narodov in kultur na različnih ravneh delovanja, je negovanje domoljubja še večji izziv, s katerim se mora spoprijeti tudi šola kot ključna družbenotvorna organizacija.

Domoljubje se napaja v občutku pripadnosti in domovinski zavesti, ki je pomemben del posameznikove identitete. Zato ne more in ne sme biti vsiljeno, saj bi s tem rušilo posameznikovo osebnostno integriteto. Prav tako je pomembno zavedanje, da Slovenija vsem dijakom v slovenskih šolah, neodvisno od njihovega kraja bivanja ali državljanstva, ne predstavlja domovine. Do opredelitve lastne domovine, ki je povsem osebna, imajo vso pravico. Neupoštevanje tega se lahko – hote ali nehote – sprevrže v nestrpnost, najlažje pa se mu izognemo tako, da se posamezniki prostovoljno odločajo za

tvorno sodelovanje pri pripravi prireditev in drugih oblikah zaznamovanja slovenskih državnih praznikov.

Pristne domovinske zavesti, ki ni podrejena politični ali verski ideologiji, ni mogoče ustvariti brez poznavanja naravne in kulturne dediščine ter preteklosti svoje domovine, spoštovanja različnih tradicij in priznavanja vidnih uspehov njenih posameznikov na različnih področjih; od kulture in umetnosti do znanosti, gospodarstva, športa in politike. Zavedanje lastne posebnosti in odličnosti deluje še kako osvobajajoče – razbremeni nas občutka ogroženosti ali manjvrednosti in s tem omogoči, da obe odliki prepoznamo tudi v domovini drugega. To pa je osnova za uspešno sobivanje v globalni multikulturni družbi, kjer je trk različnih domovin tako rekoč neizogiben.

Pri Slovencih se je domoljubje že v preteklosti razodevalo predvsem skozi jezik, ki zavoljo neenotne, razgibane geografske podobe Slovenije ter njene verske in kulturne heterogenosti ostaja primarni domovinski povezovalni element. Pri vseh dejavnostih praznovanja slovenskih državnih praznikov, še posebej pri tistih, ki vključujejo javno nastopanje, naj bo zato posebna pozornost namenjena izražanju v lepi knjižni slovenščini.

Formalni okvir aktivnega državljanstva in domoljubja kot izhodišč za proslavljanje državnih praznikov

Aktivno državljanstvo in domoljubje sta kot specifični sestavini vzgoje in izobraževanja za oblikovanje strpne, demokratične in nenehno učeče se družbe zajeti v zakonsko določenih splošnih ciljih srednješolskega, tako gimnazijskega kot tudi nižje poklicnega, srednje poklicnega, srednje strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja ter usklajena s podrobnejšimi navodili o šolskem koledarju za posamezno šolsko leto (Podrobnejša navodila, 2014), ki jih sprejme pristojni minister:

- *razvijanje samostojnega kritičnega presojanja in odgovornega ravnanja (Zakon o gimnazijah (ZGim), 2. člen, in Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI), 2. člen);*
- *posredovanje znanja o slovenskem jeziku in književnosti, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi o italijanskem oziroma madžarskem jeziku in književnosti, ter razvijanje sposobnosti za razumevanje in sporočanje v knjižnem jeziku (ZGim, 2. člen) oziroma*
- *razvijanje sposobnosti za razumevanje in sporočanje v slovenskem jeziku, na območjih, ki so opredeljena kot narodno mešana, pa tudi v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku (ZPSI, 2. člen);*
- *razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi (ZGim, 2. člen, ZPSI, 2. člen);*
- *vzgajanje za odgovorno varovanje svobode, za strpno in miroljubno sožitje ter spoštovanje soljudi (ZGim, 2. člen, ZPSI, 2. člen);*

- *razvijanje in ohranjanje lastne kulturne tradicije in seznanjanje z drugimi kulturami in civilizacijami* (ZGim, 2. člen, ZPSI, 2. člen);
- *vzgojanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije* (ZGim, 2. člen);
- *razvijanje pripravljenosti za vzpostavljanje svobodne, demokratične in socialno pravične države* (ZGim, 2. člen, ZPSI, 2. člen);
- *razvijanje zavesti o pravicah in odgovornostih človeka in državljana* (ZGim, 2. člen, ZPSI, 2. člen).

V nasprotju z osnovnošolskim programom, ki lahko ta dva vidika vzgoje in izobraževanja najbolj neposredno uresničuje v okviru predmeta Državljska in domovinska vzgoja in etika, so cilji, povezani z aktivnim državljanstvom in domoljubjem, v srednješolskih programih razpršeni po posameznih splošno-izobraževalnih, predvsem družboslovnih in humanističnih predmetih. V strnjeni in konceptualno zaokroženi obliki jih je v gimnazijah mogoče uresničevati še v okviru Državljske kulture kot dela obveznih izbirnih vsebin, za katero je predvidenih najmanj 15 ur, v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja pa v okviru obveznega enotnega dela interesnih dejavnosti, katerih vsebine in obseg so določeni za vsako vrsto programov posebej:

- *nižje poklicno izobraževanje: seznanitev s kulturnimi in zgodovinskimi znamenitostmi v šolskem okolju* (6 ur) in *ogled gledališke, filmske in glasbene predstave ter likovne razstave* (20 ur);
- *srednje poklicno izobraževanje: ogled gledališke, filmske in glasbene predstave, likovne razstave ter seznanitev s kulturnimi in zgodovinskimi znamenitostmi v šolskem okolju* (36 ur);
- *srednje strokovno izobraževanje: seznanitev s kulturnimi in zgodovinskimi znamenitostmi v šolskem okolju* (6 ur) in *ogled gledališke, filmske in glasbene predstave, likovne razstave* (72 ur);
- *poklicno-tehniško izobraževanje: ogled gledališke, filmske in glasbene predstave, likovne razstave* (18 ur).

VSEBINA IN UPORABA PRIROČNIKA

Načrtovanje in organizacija dela sta na vzgojno-izobraževalnih ustanovah ključnega pomena tudi za izvajanje dejavnosti razširjenega programa, kamor sodijo proslave slovenskih praznikov. Zato je pomembno, da šola že na uvodni pedagoški konferenci za novo šolsko leto oz. ob načrtovanju letnega delovnega načrta sprejme izvedbeni načrt oz. program praznovanja slovenskih državnih praznikov in določi vodjo in koordinatorje, ki so odgovorni za izvedbo praznovanja posameznega slovenskega državnega praznika. Tak način dela lahko pozitivno vpliva na kakovost posamezne izvedbe, zaposleni pa so pravočasni seznanjeni s svojimi nalogami, kar lahko izboljša tudi odnos do teh praznovanj oz. zaznamovanj in s tem povezanega razmišljanja vseh, ki smo zajeti v tem procesu.

Priročnik je sestavljen iz treh delov:

- 1. Pomen slovenskega državnega praznika in njegovo zgodovinsko ozadje**
Pripravljena je kratka razlaga o pomenu posameznega državnega praznika:
  - 8. februar – slovenski kulturni praznik;
  - 25. junij – dan državnosti;
  - 26. december – dan samostojnosti in enotnosti.
- 2. Nabor predlogov, idej za izvedbo proslav v vzgojno-izobraževanih ustanovah**
Zbrani so predlogi in ideje za izvedbo posameznega državnega praznika. Te ideje oz. predlogi so izhodišča za vaše nadaljnje delo pri organizaciji in izvedbi proslav in drugih dejavnosti.
- 3. Primeri učnih priprav, ki zajemajo konkretno izvedbeno vsebino proslave ob državnem prazniku, t. i. scenarij za izvedbo.**

Primeri učnih priprav, ki jih boste našli v priročniku, so pripravljene tako, da predvidevajo več dejavnosti dijakov, ki seveda zahtevajo predhodno ustrezno spodbudo oz. spodbujanje učiteljev in njihovo koordinacijo. Pri pripravi teh smo se sestavljavke priprav trudile, da jih zapišemo in pripravimo tako, da jih lahko uporabite takoj in v celoti ali pa so vam samo v oporo in veljajo kot neko izhodi-

šče za vaše ideje, situacije, razmišljanja, skratka za vaše »šolsko okolje«, ki ga vi nedvomno najbolj poznate.

Skupaj je pripravljenih devet učnih priprav, in sicer po tri za vsakega od treh ključnih državnih praznikov; slovenski kulturni praznik, dan državnosti in dan samostojnosti in enotnosti.

Ena izmed pripravljenih učnih priprav je namenjena dijakom/varovancem s posebnimi potrebami oz. z motnjami v duševnem razvoju.

Temu sta dodana primer konkretnega načrtovanja kulturno-zgodovinske ekscurzije na avstrijsko Koroško in študija primera: koroški Slovenci včeraj in danes. Etnična identiteta pri Slovencih na Koroškem.

Pripravljeno gradivo predstavlja le eno od zaokroženih idejnih izvedbenih vsebin za zaznamovanje praznikov; prav gotovo jih obstaja še nešteto, tudi veliko boljših.

8. FEBRUAR – PREŠERNOV DAN ALI SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK

1. Pomen slovenskega državnega praznika in njegovo zgodovinsko ozadje: ... o Francetu Prešernu ...

O Francetu Prešernu, najpomembnejšem predstavniku slovenske literarne romantike in njenem edinem pravem nosilcu, je napisanega že toliko kot o nobeni osebnosti na Slovenskem. Kajetan Kovič je v svojih razmišljanjih o njem zapisal: »Pisati o Prešernu se zdi, kot bi nosil vodo v morje ali pesek v puščavo.« (Kovič, 1980, 1065) Iz Prešerna smo Slovenci naredili svojega narodnega junaka. Do danes so se z njegovim življenjem, delom in pomenom ukvarjali številni »prešernoslovci«, njegovo življenje je predstavljeno v pesmih, romanih, dramah, v operi in na filmskem traku ter upodobljeno v številnih slikarskih in kiparskih delih. Podobno velja za njegovo delo. Njegova poezija je predmet številnih literarnozgodovinskih razprav in monografij, z različnih ideoloških in filozofskih vidikov je razložen njegov svetovni nazor, z literarnoteoretičnimi metodami so raziskani njegova poetika, metrika in slog, opisana sta njegovo literarno obzorje in geneza posameznih pesmi, sestavljena sta slovar njegovega pesniškega jezika in bibliografija njegovih del. Prešernove pesmi so izšle in izhajajo v številnih ponatisih in tujih prevodih ter so vsebinsko in oblikovno vplivale na poznejše književne rodove. Motivi njegovih pesniških stvaritev so doživeli nove obdelave v pesmih, črticah, romanih, dramah in opernih libretih. Prešernovo ime je nosila med narodnoosvobodilnim bojem vojaška formacija: Prešernova brigada. Po njem se imenujejo najvišje nacionalne umetniške nagrade, dan njegove smrti je kulturni praznik in njegova rojstna hiša je slovenska romarska pot. Z njegovim imenom se ponašajo ulice, šole, knjižnice, gledališče, založba, ladja in ne nazadnje gostilne. Citati iz Prešerna so v dobesednem ali prenesenem pomenu sestavina našega vsakdanjega pogovora, vpleteni so v govore ob različnih priložnostih, njegova Zdravljica je postala državna himna, tj. eden temeljnih simbolov slovenske državnosti.

Naše védenje o Francetu Prešernu je veliko in obsežno, pa vendar je tukaj pred vami kratek življenjepis avtorja.

France Prešeren (1800–1849)

Rodil se je 3. decembra 1800 v idilični vasi Vrba na Gorenjskem kot tretji otrok in prvi sin v kmečki družini pri Ribičevih (po domače). Že zelo zgodaj je kazal izjemno nadarjenost, zato so ga leta 1808 postali k stricu Jožefu, ki je kot duhovnik služboval na Kopanju pri Grosupljem. Od leta 1810 je obiskoval ljudsko šolo v Ribnici, kjer je bil kot odličnjak zapisan v zlato knjigo. Leta 1812 je šolanje nadaljeval v Ljubljani, leta 1813 je tam začel obiskovati gimnazijo. Po končani gimnaziji je v Ljubljani končal še dva letnika tedanje »filozofije« in leta 1821 odpotoval na Dunaj, kjer je končal še tretji letnik, ki ga je moral izdelati za nadaljevanje študija. Naslednje leto se je vpisal na dunajsko pravno fakulteto in pri tem študiju vztrajal, čeprav so njegovi domači temu nasprotovali in mu celo odtegnili denarno pomoč. Kljub temu mu je uspelo shajati, saj je bil od leta 1822 Knafeljev štipendist, še vedno

mu je pomagal stric Jožef, denar pa si je služil tudi kot domači učitelj v Klinkowströmovem zavodu za katoliško mladino. To službo je moral zaradi svoje svobodomiselnosti zapustiti.

Študij je končal leta 1828 in se po kratkem obisku Moravske vrnil v Ljubljano, kjer se je zaposlil kot odvetniški pripravnik pri odvetniku Leopoldu Baumgartnerju. Naslednjega leta je sprejel še neplačano delovno mesto pri državnem uradu. V tem času se je spoprijateljil s profesorjem in knjižničarjem Matijem Čopom, rojakom iz Žirovnice, ki je dobro poznal tedanjo romantično književnost in miselnost ter govoril 19 jezikov. Leta 1832 je v Celovcu opravil pripravniški izpit.

Svoje prve pesmi je od leta 1830 do 1832 objavil v zborniku Kranjska čbelica, ki ga je urejal Miha Kastelic. V času izida četrtega zvezka je prišla v težave zaradi cenzure, ki so jo povzročili janzenisti in Jernej Kopitar. Njihov spor zaradi nasprotujočih si mnenj glede nadaljnega razvoja slovenske književnosti (čbeličarji s Prešernom in Čopom so se zavzemali za visoko književnost v slovenskem jeziku, janzenisti za književnost, utemeljeno na ljudskem slovstvu po zgledu Srbov, posebno Vuka Karadžića, ki ga je cenil Kopitar), je črkarska pravda, ki je tedaj potekala in se samo še poglobljala s Prešernovimi satiričnimi epigrami, soneti (Sonet o kaši, Apel in čevljar) in z nemškimi pesmimi. V četrtem zvezku Kranjske čbelice so bila objavljena osrednja dela Prešernove poezije. V to obdobje spada tudi prvo srečanje z Julijo Primic 6. aprila 1833 v trnovski cerkvi. Leta 1834 je nastopil službo pripravnika pri prijatelju odvetniku Blažu Crobathu. Istega leta se je prvič srečal s Stankom Vrazom, s katerim je načrtoval sodelovanje, vendar sta se junji poti 1837 po drugem srečanju zaradi Vrazove naklonjenosti ilirizmu dokončno razšli. Večkrat je zaprosil za samostojno odvetniško mesto, vendar so mu avstrijske oblasti prošnje vedno znova zavračale, saj je bil zaradi svoje svobodomiselnosti označen kot politično sumljiv. V teh letih je doživljal udarec za udarcem, kar je še bolj poglobljalo njegovo življenjsko krizo. Leta 1835 je najprej umrl njegov stric Jožef, ki ga je edini v družini denarno podpiral. Poleti istega leta je v Savi utonil Matija Čop, kar je Prešerna zelo prizadelo. Njegovo smrt je očital tudi sebi, ker ni odšel z njim na kopanje, saj je bil mnenja, da bi ga lahko rešil, čeprav tudi sam ni znal dobro plavati. Leta 1838 ga je pretresla smrt Emyla Korytka, poljskega emigranta in zbiralca ljudskih pesmi, s katerim je po Čopovi smrti tesneje prijateljeval, leta 1840 pa še smrt dolgoletnega prijatelja in sodelavca Andreja Smoleta. Poleg tega Julija Primic njegove ljubezni ni sprejela in se je leta 1839 poročila z bogatim plemiškim sinom Scheuchenstuehlom. V teh letih (okrog 1837) se je zapletel z Ano Jelovškovo, služabnico pri Crobathovih, ki je bila tedaj še mladoletna. Imela sta tri otroke, hčer Reziko, ki je po letu dni umrla, hčer Ernestino in sina Franceta.

Po šesti prošnji za samostojno advokaturu je bil leta 1846 imenovan za odvetnika v Kranju. Istega leta mu je cenzura dovolila natis zbirke Poezije Doktorja Franceta Prešerna (v 1200 izvodih) – zbirka je izšla decembra 1846 z letnico 1947. Osmega februarja 1849 je Prešeren umrl v Kranju v hudem gmotnem pomanjkanju.

Prešeren je začel pesniti okoli leta 1824. Njegovo pesniško ustvarjanje delimo na tri obdobja.

1. MLADOSTNO OBDOBJE: 1824–1828

Vidni so vplivi razsvetljenstva in baladne predromantike. V njegovih delih so opazni ironičen in zbadljiv pogled na življenje ter lahkotna ljubezenska doživetja. Iz tega obdobja so najbolj poznana dela: Povodni mož, Dekletam in Zvezdogledom.

2. ZRELO OBDOBJE: 1828–1840

Prehod v romantiko, ljubezen do Julije, prijateljstvo s Čopom, prevladuje osebna tematika (Slovo od mladosti, Sonetje nesreče, Sonetni venec, Gazele, Glosa, Krst pri Savici, Pevcu). Uvedel je več novih pesniških oblik (tercino, stanco, sonet, gazelo, glosa), pisal balade in romance. V tem obdobju je pesnik dozorel v hudih preizkušnjah ob izgubi prijateljev in ob nesrečni ljubezni.

3. POZNO OBDOBJE: 1840–1849

Pomiritev po hudi življenjski krizi, obračun z življenjem, razočaranje, pesimizem (Zgubljena vera, Neiztrohnjeno srce, Zdravljica). Pesmi so bolj umirjene in manj osebne kot prej, po obliki preproste, v slogu in motiviki se je naslonil na ljudsko pesništvo.

... širše o kulturi ...

Na slovenski kulturni praznik ne oživljamo le spomina na Franceta Prešerna, ki je s svojim literarnim ustvarjanjem pokazal na bogastvo izraznih možnosti slovenskega jezika in ga s tem postavil ob bok drugim evropskim jezikom, sam pa postal ikona slovenstva, temveč proslavljamo tudi vso slovensko kulturo, srž naše narodne identitete in trdno ogrodje, okoli katerega se je skozi čas gradila in zgradila narodna zavest, ki je prerasla v samozavest in željo po samostojni državi. Poleg jezika, ki v tem pogledu zagotovo pomeni najpomembnejšo obliko manifestacije slovenstva, ne gre prezreti ostalih področij, na katerih so ustvarjalci gojili zavedanje o narodni pripadnosti, izražali lastno domoljubje in odnos do slovenstva ter s svojimi deli porajali in spodbujali razmišljanje o pomenu domovine. Najkakovostnejše glasbene, likovne, plesne in dramske stvaritve so le s svojim obstojem, četudi brez navezave na domovinsko tematiko, dokazovale in še dokazujejo kompleksnost naše kulture, ki hkrati predstavlja jedro slovenske samobitnosti. V njej najdemo vso bistrost, iskrivost, humor, kritičnost in pogum, ki jih Slovenci kot narod premoremo. Je najboljše, kar imamo. Kulturna dediščina je torej tisto, kar nas je naredilo takšne, kakršni smo, sodobna ustvarjalnost pa z odčitavanjem trenutnega časa in razmer, dogajanja in ravnanja posameznikov nastavlja ogledalo, v katerem lahko svojo podobo kritično ovrednotimo. Ne le brez Trubarja, Prešerna, Cankarja in drugih književnikov, tudi brez stiškega samostanskega skriptorija, bakrorezov v Valvasorjevi Slavi vojvodine Kranjske, Groharjevega Sejalca, Vurnikovega iskanja nacionalnega sloga, Plečnikove Narodne in univerzitetne knjižnice in ljubljanske grafične šole ne bi bili to, kar smo danes.

Pri izbiri tematike za izvedbo osrednje prireditve in drugih oblik zaznamovanja slovenskega kulturnega praznika se učiteljem iz zgoraj navedenih razlogov ni treba omejevat na življenje in delo Franceta Prešerna ali na literarno ustvarjanje nasploh, ampak lahko zajemajo iz celotnega področja kulture. Osrednjo prireditev se lahko namesto klasične proslave, v kateri so glasba, ples in gledališka dejavnost le posamezne točke in ima likovna umetnost le vlogo scenskega dopolnila, izvede v obliki koncerta, daljše dramske uprizoritve, odprtja dijaške likovne razstave z nagovorom in spremljevalnim besedilom ali umetniškega performansa. Poleg tega ne gre pozabiti na dijaške okrogle mize na temo domovine in kulture.

Glede na to, da imamo opravka s srednješolsko populacijo, dijaki, ki so že sposobni samostojnega kritičnega razmisleka in hkrati preživljajo obdobje adolescence, ki z vidika psihosocialnega razvoja kar kliče po izražanju jaza, naj bo poudarek na njihovi lastni ustvarjalnosti, in ne le poustvarjanju ali celo pasivnem sprejemanju nečesa, kar so v celoti pripravili in izvedli odrasli – bodisi učitelji bodisi zunanji gostje. Marsikdo med njimi je namreč že lahko kos vlogi skladatelja, in ne le instrumentalista; koreografa, in ne le plesalca; pesnika, in ne le deklamatorja; scenarista ali režiserja proslave, in ne le povezovalca posameznih točk. **Učitelji pri tem sodelujejo kot mentorji, ki dajejo strokovno oporo, usklajujejo delo in skrbijo za organizacijski del.**

2. Nabor predlogov in idej za izvedbo proslave ob slovenskem kulturnem prazniku:

- koncert na temo slovenskih ljudskih pesmi, zimzelenih popevk ali slovenske sodobne glasbene produkcije;
- dramatizacije posameznih odsekov iz življenja Franceta Prešerna ali njegovih del, dramatizacije drugih slovenskih literarnih del ali utrinkov iz življenja pomembnih ustvarjalcev;
- okrogle mize na temo kulture in njene vloge v življenju mladih;
- likovni in fotografski natečaji;
- literarni natečaji: pisanje poezije, kratke proze in esejistika, prepesnitve klasičnih literarnih del v sodobni čas z ohranjanjem njihove nadčasovne sporočilnosti, prevodi krajših slovenskih literarnih del v tuje jezike;
- glasbeni natečaji: uglasbitev poezije slovenskih literatov ali komponiranje izvirnih instrumentalnih skladb;
- filmski natečaji: snemanje kratkih avtorskih filmov in njihovo predvajanje;
- revija šolskih glasbenih in plesnih skupin;
- literarni večer, posvečen ustvarjalnosti dijakov (recital avtorske poezije in branje avtorske kratke proze, lahko ob glasbeni podlagi);
- branje poezije in kratke proze na šolskem radiu (med odmori);
- postavitev večjih umetniških inštalacij v skupnih prostorih (avla, stopnišče, hodnik, dvorana ...), ki so konceptualno vezane na odnos mladih do kulture;

- posebne izdaje šolskega časopisa;
- pogovor z dejavnimi ustvarjalci in drugimi kulturniki iz lokalnega okolja;
- pogovor s slovenskim vojakom po opravljeni mirovni misiji oz. s predstavnikami civilne zaščite, gasilstva, policije, s prostovoljci;
- pogovor s slovenskimi športniki;
- raziskovalne terenske etnološke naloge (npr. zbiranje nesnovne kulturne dediščine).

3. Primeri učnih priprav, ki zajemajo konkretno izvedbeno vsebino proslave

Učna priprava številka 1

Letnik	1.–4. letnik
Oddelek	vsi oddelki, sodeluje od 60 do 70 dijakov
Datum	v tednu pred kulturnim praznikom
Kraj izvedbe	večji prostor, namenjen prireditvam
Trajanje izvedbe	1 ura (60 min)
Trajanje priprav	približno 20 šolskih ur (vaje in priprave) + 6 šolskih ur (generalka)
Učna tema	Slovenski državni prazniki
Učna enota	Praznovanje slovenskega kulturnega praznika
Naslov	Lepota skozi naše oči
Koncept	Prireditev tematizira pojem lepote, ki je v naših življenjih povezan z različnimi pozitivnimi vtisi. Po Platonu se povezuje s pojmom dobrote, zato pogosto vse tisto, kar je dobro in pozitivno, označujemo tudi za lepo. Prireditev v celoti, od izbora glasbenih in plesnih točk ter deklamacij, scene, veznega besedila in posameznih
	koreografij, pripravijo in izvedejo dijaki in dijakinje. V enournem programu bodo svojim vrstnikom in učiteljem skušali osvetliti svoj odnos do sveta in pokazati, katere so tiste stvari, ki jih dojemajo kot dobre in pozitivne – kakšna je lepota skozi njihove oči.
Sodelujoči učitelji	<ul style="list-style-type: none"> – Učitelj koordinator in vodja skupine; – učitelji in drugi strokovni delavci, ki so pristojni za posamezno področje (učitelji slovenščine za recitacije in deklamacije, učitelji športne vzgoje za plesne točke, učitelj umetnosti za scenografijo in kostumografijo, učitelji informatike ali drugi učitelji glede na znanje in interes za ozvočenje, hišnik za tehnično pomoč ...).

Vzgojno-izobraževalni cilji

Aktivno sodelujoči dijaki:

- spoznavajo različna področja dela, ki jih vključujeta priprava in izvedba prireditve, in posamezne vloge v ustvarjalni skupini: režiser, scenarist, scenograf, kostumograf, oblikovalec vabila, plakata in programskega lista, hostesa, tehnična ekipa, nastopajoči (pevec, plesalec, dramski igralec, deklamator/interpret);
- se uri v veščinah javnega nastopanja;
- razvijajo sodelovalnost in čut za odgovornost;
- razvijajo pozitiven odnos do lastne ustvarjalnosti in ustvarjalnosti drugih ter ju kritično vrednotijo;
- prek poustvarjanja in interpretacij razvijajo sposobnost življenja in empatije;
- ugotavljajo lastne močne in šibke točke pri uresničevanju svojih nalog in zadolžitev ter s tem razvijajo samopoznavanje.

Dijaki v vlogi občinstva:

- razvijajo pozitiven odnos do ustvarjalnosti svojih vrstnikov;
- spoznavajo občevaljavna pravila primerne vedenja na prireditvah: poskrbijo za urejen videz, pozorno spremljajo prireditev brez motenja s klepetanjem ali uporabo elektronskih naprav, ob zvoku himne vstanejo in po izvedbi ne ploskajo, druge nastopajoče ob koncu vsake točke nagradijo z aplavzom, prihod v prireditveni prostor in odhod iz njega izvedejo mirno in strpno.

Vsi dijaki:

- se zavedajo obstoja lastne kulture in jezika;
- razvijajo pozitiven odnos do lastne kulture in jezika;
- oblikujejo zavest o obstoju in pomenu slovenskega kulturnega praznika.

Dejavnosti

Dejavnosti dijakov:

- nastopajoči pred prireditvijo izberejo in vadijo svoj nastop;
- povezovalni par sestavi vezno besedilo in ga odda v pregled mentorju;
- dijaki prvega letnika pri predmetu likovna umetnost (sklop umetnostno snovanje) izdelajo sceno, ki vključuje napis z naslovom prireditve: Lepota skozi naše oči;
- namestijo sceno in pripravijo oder;
- skrbijo za svoje glasbene instrumente in rekvizite;
- poskrbijo za ustrezno opravo v skladu s svojim nastopom ali funkcijo;
- poskrbijo za usklajenost s tehnično ekipo (primerna namestitvev ozvočenja, svetlobni učinki, glasbene podlage ...);
- se udeležijo skupne generalke en dan pred prireditvijo;
- izdelajo plakate in programski list, sestavijo vabilo, ki ga preberejo na šolskem radiu;
- poskrbijo za lepljenje plakatov na šolske oglasne deske;
- poskrbijo za sedežni red v dvorani in pospremijo dijake in dijakinje posameznih razredov na predvideno mesto ter razdelijo programske liste.

Dejavnosti učiteljev:

- povabijo dijake k aktivnemu sodelovanju na prireditvi in zberejo prijave;
- izdelajo časovnico poteka priprav ter določijo datum in uro generalke ter prireditve ;
- povezovalnemu paru svetujejo pri pripravi veznega besedila, a pri tem puščajo čim več svobode;
- so navzoči na vajah posameznih točk;
- poskrbijo za ustrezen prireditveni prostor;
- poskrbijo za organizacijo ustrezne tehnične podpore: ozvočenje, osvetlitev;
- poskrbijo za razmnoževanje plakatov in programskih listov;
- dijakom priskrbijo vse potrebne pripomočke, da lahko nemoteno izvedejo svoj del naloge (npr. pripomočke za izdelavo scene);
- organizirajo spremstvo dijakov od šole do prireditvenega prostora in poskrbijo za morebitne prilagoditve urnika;
- po izvedbi prireditve poskrbijo za izdelavo potrdil za nastopajoče in morebitne posebne pohvale;
- o poteku priprav in izvedbi obveščajo vodstvo šole.

OKVIRNI PROGRAM PRIREDITVE:

1. slovenska himna;
2. uvodni nagovor povezovalnega para;
3. izmenjevanje glasbenih in plesnih točk ter deklamacij z vmesnim povezovalnim besedilom.

PODROBEN POTEK PRIREDITVE:

1. Slovenska himna

Občinstvo sedi v tišini in v nekoliko zatemnjenem prostoru. Kot znak za začetek prireditve se prižgejo luči. Ob zvoku slovenske himne vsi vstanejo.

Slovenska himna (France Prešeren, Stanko Premrl) v vokalni izvedbi dijakinje

2. Uvodni nagovor povezovalnega para

Povezovalka: Lepo pozdravljeni na proslavi v počastitev slovenskega kulturnega praznika. Osmega februarja zaznamujemo smrt našega največjega pesnika Franceta Prešerna, ki je s svojo ustvarjalnostjo dosegel, da ga slovenski narod ne bo nikoli pozabil.

Povezovalec: Naša šola nima le peščice, temveč množico dijakov z neverjetnim talentom in željo po ustvarjanju. Želimo si, da naše lepo mestece prepojite z idejami, vztrajnostjo in željo po inovativnosti. S prireditvijo bomo znova dokazali, iz kakšnega testa smo mladi. Želimo si delati, želimo si ustvarjati in zavedamo se, da lepota ni le površinska. Želimo vam pokazati, kaj znamo in kakšna je lepota skozi naše oči.

3. Posamezne točke z veznim besedilom

Povezovalec: Lepota je približevanje popolnosti in hkrati zavesten odmik od nje. Povezuje neulovljiv človekov duh in meseno telo.

Povezovalka: Lepa je ženska, ki se zaveda svoje ženstvenosti in ne vidi le svojih pomanjkljivosti.

Pevska točka: Man, I Feel Like a Woman (Shania Twain) v izvedbi vokalne skupine gimnazije

Povezovalka: Tudi naporene stvari so lahko lepe. Katarina in Dijaška leta.

Deklamacija pesmi Dijaška leta v izvedbi avtorice

Povezovalec: Lepota je ljubezen.

Povezovalka: Prava lepota kot tudi prava ljubezen ne mineta.

Pevska točka: Someone Like You (Adele) v izvedbi dueta dijakinj

Povezovalka: Lepota ni fizična. Lepota se kaže skozi oči in čuti od znotraj. Lahko se izlije na papir ...

Deklamacija pesmi Gazela (France Prešeren) v izvedbi dijaka prvega letnika

Povezovalc: Včasih je na najlepšo treba pozabiti ... Lepota vsega tega je, da nam to pomaga zrasti.

Pevska točka: Forget You (Cee Lo Green) v izvedbi vokalnega kvarteta dijakinj drugega letnika ob spremljavi dijakinje na klavirju in dijaka na kitari

Povezovalc: »Jaz pa hotel sem svet, svojo zvezdo ujet ... in jo pustil počasi venet...« (Mi2, Sladka kot med) Pa naj bo to Vrba ali dekle. Nik in O, Vrba.

Deklamacija: Sonetje nesreče: O, Vrba! (France Prešeren) v izvedbi dijaka četrtega letnika

Povezovalka: Lepota je srečnost v očeh drugih. Lepota je tudi sprejemanje samega sebe. Lepota je izkoriščanje svojih potencialov. Lepi smo vsi.

Pevska točka: Perfect (Pink) v izvedbi šolskega pevskega zbora

Povezovalc: Lepota je glasba. Lepota je uglasbena poezija.

Glasbeni nastop: Led s severa (Big Foot Mama) v izvedbi rock skupine, ki jo sestavljajo dijaki in dijakinje šole

Povezovalka: Ples je sanjanje z nogami. Je glasba, prikazana z gibi telesa.

Plesna točka – step v izvedbi skupine mažoretk

Povezovalka: Lepota je lahko zelena.

Deklamacija pesmi Mesečniška romanca (Garcia Lorca) v izvedbi dijakinje četrtega letnika

Povezovalc: Lepota je bližina. Lepota je živeti življenje.

Glasbeni nastop: Nothing Else Matters (Metallica) v izvedbi rock skupine, ki jo sestavljajo dijaki in dijakinje šole

Povezovalc: Lahko pa se zgodi na prvi pogled ...

Plesna točka – hip hop: Srečanje Prešerna in Julije v trnovski cerkvi v izvedbi dijakinj, ki sta tudi avtorici koreografije

Povezovalka: Oh, kaj vse bi storili, če bi le imeli možnost vladati celemu svetu. A vsakdanji ljudje, četudi ne vladajo svetu, lahko počnejo čarobne, neverjetne reči. Ti ljudje so lepi.

Pevska točka: If I Ruled the World (Nas) v izvedbi dueta dijaka in dijakinje

Povezovalc: Lepota je imeti cilj in uživati v poti do njega.

Deklamacija pesmi Sanjaj v izvedbi avtorice

Povezovalka: Plesalci plesnega kluba nam bodo z zadnjima dvema točkama pokazali lepoto skozi svoje oči.

Plesni nastop – hip hop v izvedbi zunanje plesne skupine, ki jo sestavljajo dijakinje šole

Učna priprava številka 2

Letnik	1.–4. letnik
Oddelek	vsi oddelki
Datum	v tednu pred kulturnim praznikom
Kraj izvedbe	večji prostor, namenjen prireditvam
Trajanje izvedbe	1 ura (60 min)
Trajanje priprav	celotno šolsko leto; 20 šolskih ur vaj in priprav posamezne skupine + 6 šolskih ur za generalko
Učna tema	Slovenski državni prazniki
Učna enota	Praznovanje slovenskega kulturnega praznika
Naslov	Rastem s kulturo, sam sem del kulture
Sodelujoči učitelji	<ul style="list-style-type: none"> – učitelji koordinatorji in vodja skupine – vsi strokovni delavci – hišnik

Vzgojno-izobraževalni cilji

Sodelujoči dijaki:

- spoznavajo različna področja dela, ki jih vključujeta priprava in izvedba prireditve, in posamezne vloge ustvarjalne skupine: režiser, scenarist, scenograf, kostumograf, oblikovalec vabila, plakata in programskega lista, hostesa, tehnična ekipa, nastopajoči (pevec, plesalec, dramski igralec, deklamator/interpret);
- se urijo v veščinah javnega nastopanja;
- razvijajo sodelovalnost in čut za odgovornost;
- razvijajo pozitiven odnos do lastne ustvarjalnosti in ustvarjalnosti drugih ter ju kritično vrednotijo;
- prek poustvarjanja in interpretacij razvijajo sposobnost življenja in empatije;
- ugotavljajo lastne močne in šibke točke pri uresničevanju svojih nalog in zadolžitev ter s tem gradijo samopoznavanje.

Dijaki v vlogi občinstva:

- razvijajo pozitiven odnos do ustvarjalnosti svojih vrstnikov;
- spoznavajo obče veljavna pravila primerne vedenja na prireditvah: poskrbijo za urejen videz, pozorno spremljajo prireditev brez motenja s klepetanjem ali uporabo elektronskih naprav, ob zvoku himne vstanejo in po izvedbi ne ploskajo, druge nastopajoče ob koncu vsake točke nagradijo z aplavzom, prihod v prireditveni prostor in odhod iz njega izvedejo mirno in strpno.

Vsi dijaki:

- se zavedajo obstoja lastne kulture in jezika;
- razvijajo pozitiven odnos do lastne kulture in jezika;
- oblikujejo zavest o obstoju in pomenu slovenskega kulturnega praznika.

Dejavnosti

Dejavnosti dijakov:

- nastopajoči pred prireditvijo izberejo in vadijo svoj nastop;
- nastopajoči pripravijo svojo kratko predstavitev in jo oddajo koordinatorju oz. mentorju v pregled;
- povezovalni par sestavi vezno besedilo in ga odda v pregled mentorju;
- namestijo sceno in pripravijo oder;
- skrbijo za svoje glasbene instrumente in rekvizite;
- poskrbijo za ustrezno opravo v skladu s svojim nastopom ali funkcijo;
- poskrbijo za usklajenost s tehnično ekipo (primerna namestitvev ozvočenja, svetlobni učinki, glasbene podlage ...);
- se udeležijo skupne generalke en dan pred prireditvijo;
- izdelajo plakate in programski list, sestavijo vabilo, ki ga preberejo na šolskem radiu;
- poskrbijo za lepljenje plakatov na šolske oglasne deske.

Dejavnosti učiteljev:

- povabijo dijake k aktivnemu sodelovanju na prireditvi in zberejo prijave;
- izdelajo časovni potek priprav ter določijo datum in uro generalke ter prireditve ;
- povezovalnemu paru svetujejo pri pripravi veznega besedila, a pri tem puščajo čim več svobode;
- so navzoči na vajah posameznih točk;
- poskrbijo za ustrezen prireditveni prostor;
- poskrbijo za organizacijo ustrezne tehnične podpore: ozvočenje, osvetlitev;
- poskrbijo za razmnoževanje plakatov in programskih listov;
- dijakom priskrbijo vse potrebne pripomočke, da lahko nemoteno izvedejo svoj del naloge (npr. pripomočke za izdelavo scene);
- organizirajo spremstvo dijakov od šole do prireditvenega prostora in poskrbijo za morebitne prilagoditve urnika;
- po izvedbi prireditve poskrbijo za izdelavo potrdil za nastopajoče in morebitne posebne pohvale;
- o poteku priprav in izvedbi obveščajo vodstvo šole.

OKVIRNI PROGRAM PRIREDITVE:

1. Slovenska himna
2. Uvodni nagovor povezovalnega para in ravnatelja/ravnateljice
3. Predstavitve dejavnosti dijakov s področja kulture
4. Podelitev nagrade
5. Zaključek

PODROBEN POTEK PRIREDITVE:

1. Slovenska himna

Dijaki in učitelji se zberejo v skupnem prostoru (šolska avla, telovadnica ipd.).

Ob zvoku slovenske himne dijaki in učitelji vstanejo.

Slovenska himna v instrumentalni izvedbi šolskega glasbene skupine.

2. Uvodni nagovor povezovalnega para

Povezovalka: *Spoštovani učitelji in dijaki! Danes praznujemo slovenski kulturni praznik, ki ga v slovenskem prostoru pogosto poimenujemo tudi Ta veseli dan kulture in je povezan z našim pesnikom Francetom Prešernom, ki je s svojimi stvaritvami dokazal, da je slovenski jezik čudežen jezik za poezijo, in ga je s svojimi stvaritvami povzdignil v svet in visoko kulturo. Sam pa je o svojih pesmih v 7. gazeli zapisal:*

*Kdor jih bere, vsak drugači pesmi moje sodi;
eden hvali in spet drugi vpije: »Fej te bódi!«*

*Ta veli mi: poj sonete; úni: poj balade;
tretji bi bil bolj prijatelj Pindarovi odi.*

Bo prijeten morebiti temu glas gazelic;

úni bo pa rekel: kaj za Vodnikam ne hódi?

Razujzdanim bodo moje pesmi prenedolžne;

al tercjalke porekó, de jih je vdihnil zlódi.

Jaz pa tebi sami, draga! želel sem dopasti,

drugih nisem prašal, kaj se jim po glavi blódi.

Povezovalc: K slovenski kulturi bomo dodali svoj delček kulture; te in takšne, ki jo zmoremo in jo obvladamo mi mladi, dijaki naše šole, zato bo današnji slovenski kulturni praznik potekal kot festival kulture, ki smo jo pripravili mi, ki hočemo biti del slovenske kulture in smo del slovenske kulture.

Še preden pa začnemo omenjeno, vljudno prosim g. ravnatelja oz. go. ravnateljico za kratek nagovor.

3. Posamezne točke z veznim besedilom

Povezovalc: Kaj je to kultura? Kaj je to biti kulturni? Kako lahko rasteš s kulturo? Ali si sam del (te) kulture? To so vprašanja, na katera so poskušali odgovoriti naši sošolci, in do katerih in kakšnih odgovorov so prišli, se bomo prepričali zdaj.

Povezovalka: Res je! Odgovore so zbrali posamezni predstavniki letnikov, ki pa so zelo različni in pisani. Nekateri so odgovore zapisali, drugi so jih narisali, tretji posneli filmček, četrți so napisali pesem, peti zaigrali ...

Treba je predstaviti še komisijo »kulture«, ki je bila na naši šoli ustanovljena prav za ta dogodek in jo sestavljajo naslednji predstavniki – dijaki naše šole (*preberejo se imena in priimki tri-, štiri- ali veččlanske komisije, ki zasede svoje mesto in razloži pravila/merila ocenjevanja*).

Sledijo predstavitve dijakov, ki trajajo predvidoma 1 šolsko uro. Pomembno je, da se pred začetkom dijaki predstavijo in povedo, kako bo potekala njihova predstavitev.

Povezovalac: Tako, izjemne in zanimive kulturne predstavitve dijakov naše šole so za nami in čas je, da nas naša »kulturna« komisija seznaní z rezultati ocenjevanja.

Predsednik komisije predstavi rezultate.

Povezovalka: Vljudno prosim, da zmagovalci prevzamejo nagrado, ki jo bo podelil/-a predsednica »kulturne« komisije, dijak/-inja XY.

Zmagovalci prevzamejo glavno nagrado in diplomu. Nagrada je okusna torta v obliki knjige, na kateri piše »RASTEM S KULTURO, SAM SEM DEL KULTURE«.

Povezovalac: Tako, nagrada je podeljena, najlepša hvala za opravljeno delo naši komisiji; zmagovalcu/zmagovalcem pa izrekam ISKRENE ČESTITKE.

Povezovalka: Našo proslavo ob slovenskem kulturnem prazniku smo pripeljali do konca. Polni vtisov in prijetnih doživetij se poslavljamo in se vam zahvaljujemo za vse nastope, za ves vložen trud in se vidimo prihodnje leto osorej.

Povezovalka in povezovalac: Na svidenje! Srečno!

Učna priprava številka 3

Letnik	1.–5. letnik
Oddelek	vsi oddelki
Datum	v tednu pred kulturnim praznikom
Kraj izvedbe	večji prostor, namenjen prireditvam
Trajanje izvedbe	1 ura (60 min)
Trajanje priprav	pribl. 20 šolskih ur (vaje in priprave) + 6 šolskih ur (generalka)
Učna tema	Slovenski državni prazniki
Učna enota	Praznovanje slovenskega kulturnega praznika
Naslov	Šopek slovenske kulture
Koncept	Z naslovom prireditve smo hoteli poudariti bogastvo slovenskega kulturnega ustvarjanja. Raznobarvno spomladansko cvetje se v šopku zlije v večbarvno harmonijo. Tako tudi večplastnost slovenske poetične besede zazveni v ušesih kot večbarvna harmonija. Ob pomoči

	mentorja so za celotno izvedbo prireditve pristojni dijaki in dijakinje. Namen prireditve je v dijakih osvežiti občutek za lepoto slovenske besede, spodbuditi pozitiven odnos do slovenskega kulturnega ustvarjanja in jim privzgojiti lasten pozitiven odnos do kulturnih vrednot nasploh.
Sodelujoči učitelji	<ul style="list-style-type: none"> – Učitelj koordinator in vodja skupine; – učitelji in drugi strokovni delavci, ki so odgovorni za posamezno področje (učitelji slovenščine za recitacije in deklamacije, učitelji športne vzgoje za plesne točke, učitelj umetnosti za scenografijo in kostumografijo, učitelji informatike ali drugi učitelji glede na znanje in interes za ozvočenje, hišnik za tehnično pomoč ...).

Vzgojno-izobraževalni cilji

Aktivno sodelujoči dijaki:

- spoznavajo različna področja dela, ki jih vključujeta priprava in izvedba prireditve, in posamezne vloge v ustvarjalni skupini: režiser, scenarist, scenograf, kostumograf, oblikovalec vabila, plakata in programskega lista, hostesa, tehnična ekipa, nastopajoči (pevec, plesalec, dramski igralec, deklamator/interpret);
- se urijo v veščinah javnega nastopanja;
- razvijajo sodelovalnost in čut za odgovornost;
- razvijajo pozitiven odnos do lastne ustvarjalnosti in ustvarjalnosti drugih in ju kritično vrednotijo;
- prek poustvarjanja in interpretacij razvijajo sposobnost vživljanja in empatije;
- ugotavljajo lastne močne in šibke točke pri uresničevanju svojih nalog in zadolžitev ter s tem razvijajo samopoznavanje.

Dijaki v vlogi občinstva:

- razvijajo pozitiven odnos do ustvarjalnosti svojih vrstnikov;
- spoznavajo obče veljavna pravila primerne vedenja na prireditvah: poskrbijo za urejen videz, pozorno spremljajo prireditev brez motenja s klepetanjem ali uporabo elektronskih naprav, ob zvoku himne vstanejo in po izvedbi ne ploskajo, druge nastopajoče ob koncu vsake točke nagradijo z aplavzom, prihod v prireditveni prostor in odhod iz njega izvedejo mirno in strpno.

Vsi dijaki:

- se zavedajo obstoja lastne kulture in jezika;
- razvijajo pozitiven odnos do lastne kulture in jezika;
- oblikujejo zavest o obstoju in pomenu slovenskega kulturnega praznika.

Dejavnosti

Dejavnosti dijakov:

- nastopajoči pred prireditvijo izberejo in vadijo svoj nastop;
- povezovalni par sestavi vezno besedilo in ga odda v pregled mentorju;
- dijaki prvega letnika pri predmetu likovna umetnost (sklop umetnostno snovanje) izdelajo sceno, ki vključuje napis z naslovom prireditve: Šopek slovenske kulture;
- namestijo sceno in pripravijo oder;
- skrbijo za svoje glasbene instrumente in rekvizite;
- poskrbijo za ustrezno opravo v skladu s svojim nastopom ali funkcijo;
- poskrbijo za usklajenost s tehnično ekipo (primerna namestitev ozvočenja, svetlobni učinki, glasbene podlage ...);
- se udeležijo skupne generalke en dan pred prireditvijo;
- izdelajo plakate in programski list, sestavijo vabilo, ki ga preberejo na šolskem radiu;
- poskrbijo za lepljenje plakatov na šolske oglasne deske;
- poskrbijo za sedežni red v dvorani in pospremijo dijake in dijakinje posameznih razredov na predvideno mesto ter razdelijo programske liste.

Dejavnosti učiteljev:

- povabijo dijake k dejavnemu sodelovanju na prireditvi in zberejo prijave;
- izdelajo časovni potek priprav ter določijo datum in uro generalke ter prireditve;
- povezovalnemu paru svetujejo pri pripravi veznega besedila, a pri tem puščajo čim več svobode;
- so navzoči na vajah posameznih točk;
- poskrbijo za ustrezen prireditveni prostor;
- poskrbijo za organizacijo ustrezne tehnične podpore: ozvočenje, osvetlitev;
- poskrbijo za razmnoževanje plakatov in programskih listov;
- dijakom priskrbijo vse potrebne pripomočke, da lahko nemoteno izvedejo svoj del naloge (npr. pripomočke za izdelavo scene);
- organizirajo spremstvo dijakov od šole do prireditvenega prostora in poskrbijo za morebitne prilagoditve urnika;
- po izvedbi prireditve poskrbijo za izdelavo potrdil za nastopajoče in morebitne posebne pohvale;
- o poteku priprav in izvedbi obveščajo vodstvo šole.

OKVIRNI PROGRAM PRIREDITVE:

1. Slovenska himna.
2. Uvodni nagovor povezovalnega para .
3. Slovesni govor ravnatelja oz. ravnateljice.
4. Nastopi dijakov in dijakinj z vmesnim povezovanjem.
5. Sklepna beseda povezovalca.

PODROBEN POTEK PRIREDITVE:

Scena, ki jo pripravijo dijaki ob pomoči profesorice za umetnostno vzgojo in profesorice za cvetličarstvo oz. praktični pouk.

UVOD

Slovenska himna, ki jo zapoje dijakinja ob glasbeni spremljavi.

Napovedovalka:

Dragi dijaki, drage dijakinje, spoštovani profesorji, spoštovane profesorice, cenjena gospa ravnateljica/cenjeni gospod ravnatelj!

Jutri je 8. februar, osrednji slovenski kulturni praznik ali, kakor ga imenujemo, Prešernov dan. To je hkrati tudi dan nas vseh, kajti mi vsi smo tisti, ki skupaj ustvarjamo slovensko kulturo. Dan pa ni namenjen samo slovenskim kulturnim ustvarjalcem, ampak vsem, ki so s svojim delom, ustvarjanjem, prizadevanjem in dosežki kakor koli prispevali k dvigu slovenske kulturne zavesti in prepoznavnosti Slovenije po svetu. Vse to je fenomen kultura v širšem pomenu besede, zato se bomo danes spomnili velikih mojstrov – umetnikov, kulturnikov, športnikov, ki so v svojem življenju pustili neizbrisen pečat – in se jim poklonili. Za uvod pa prosim gospo ravnateljico/gospoda ravnatelja, da nam spregovori nekaj besed.

Govor: (ravnatelj ali ravnateljica)

Napovedovalka:

Hvala, gospa ravnateljica/gospod ravnatelj. Ker se praznik kulture imenuje po našem največjem slovenskem pesniku dr. Francetu Prešernu, nam bosta dijaka zaigrala njegov prvi sonet iz cikla Sonetje nesreče O, Vrba, ki je prevzel Vlada Kreslina, da ga je uglasbil. Pa poslušajmo.

Glasbena točka: O, Vrba (2 dijaka)

Napovedovalka:

Kultura bogati naše življenje in hrani naše duše. V prihodnost nas vodijo dosežki posameznikov na različnih področjih. Tudi ples je umetnost, ki jo imamo Slovenci radi in se v njej tudi odlikujemo v svetovnem merilu.

Plesna točka: plesni par (valček)

Napovedovalka:

Bojim se, da smo premalokrat pripravljeni izreči lepo besedo ljudem, katerih ustvarjanje bogati življenja vsakega posameznika. Ti ljudje so lahko naši sorodniki, bližnji sosedi, bežni znanci ali pa prihajajo iz iste pokrajine, na primer

Dolenjske. Treh Dolenjcev, znanih po svojih pesmih, glasbi in športnih dosežkih, se bomo tudi mi spomnili v naslednjih minutah.

Recitacija: Tone Pavček: Prava pesem (recitira dijakinja)

Napovedovalec:

Poznate to pesem, ki jo je recitirala XY? Veste, čigava je? To je pesem Toneta Pavčka.

Ali prepoznate besede te pesmi na platnu?

Projekcija Pavčkove pesmi Vsi otroci, dijakinja recitira ob projekciji.

Napovedovalec:

To so neminljive pesmi Toneta Pavčka, globoko vraščenega v te blage dolenjske griče. Več o njegovem življenju in delu si bomo pogledali v kratkem predstavitvenem filmu, ki je bil narejen ob podelitvi priznanja za življenjsko delo aprila leta 2008, ko je bil Tone Pavček še poln življenjske moči. Njegovo srce je opešalo oktobra leta 2011 in tako je za vedno umolknil eden največjih slovenskih pesnikov.

Dokumentarni film: Tone Pavček: Kaj je najlepše?

(http://www.youtube.com/watch?v=s_ct1ErqmfA)

Glasbena točka: Orion (dijakinja zapoje ob spremljavi na kitaro)

Napovedovalka:

V osrčju dolenjskih gričev, v prestolnici Dolenjske, pa se je rodil še eden najbolj poznanih in uspešnih telovadcev na svetu – Leon Štukelj. Bil je živa legenda v svetovni gimnastiki. Svojo uspešno športno pot je začel daljnega leta 1922. Svojo bogato bero medalj najrazličnejšega sijaja na različnih tekmovanjih pa je končal leta 1936 na ZOI v Berlinu. Njegovo domačo vitrino je krasilo osem zlatih, šest srebrnih in šest bronastih medalj, ki si jih je pridobil v različnih gimnastičnih disciplinah. Kot najstarejši še živeči udeleženec olimpijskih iger – OLIMPIONIK – se je udeležil slovesnosti ob odprtju OI v Atlanti leta 1996, kjer je doživel stoječe ovacije. Navdušeno je ploskal tudi takratni predsednik ZDA Bill Clinton, s katerim se je Štukelj pozneje tudi rokoval. Ta, za Slovenijo tako rekoč nepozaben dogodek, si bomo zdaj pogledali.

Leon Štukelj: Olympic Games Atlanta, 1996

(<http://www.youtube.com/watch?v=mLun64OPh9w>)

Glasbena točka: Ne čakaj na maj (2 dijakinji)

Napovedovalka:

Ko takole omenjamo znane Dolenjce, pa zagotovo ne moremo mimo še enega velikana Dolenjske, ki je z zvoki, ki jih je izvabljal iz svojega instrumenta, napolnjeval srca ljudi v Sloveniji in po svetu. Žal je njegova harmonika pred kratkim za vedno utihnila, njegove pesmi pa bodo večni spomenik njegovemu spominu. Kdo od nas ne pozna Lojzeta Slaka? Melodije njegovih pesmi nam verjetno ravno zdaj odzvanjajo v ušesih. Pri nas na šoli ne mine nobena prireditev brez katere njegovih pesmi. Zato bomo zdaj poslušali izvirno zasedbo ansambla Lojzeta Slaka in njegovega Čebelarja.

Posnetek Ansambla Lojzeta Slaka: Čebelar
www.youtube.com/watch?v=AovoKWQHCEw

Napovedovalec:

Ko vas takole gledam, se mi je utrnila misel, ali ne bo morda kdo od vas, ki sedite pred menoj, čez nekaj let na nekem področju ravno tako uspešen in znan kot možje, ki smo jih ravnokar predstavili. Vem, da imamo pri nas veliko že uspešnih dijakov in dijakinj, ki so dejavni na številnih področjih. Nekateri se ukvarjate z različnimi športnimi panogami, igrate različne instrumente, se ukvarjate z literaturo. Tudi dijakinja 3. B pogosto prelije svoj pesniški navdih na papir. Zdaj nam bo prebrala dve svoji pesmi.

Poezija: dijakinja (dve pesmi)

Napovedovalec:

Svojo glasbeno nadarjenost nam bodo zdaj v lastni skladbi predstavili člani glasbene skupine KOLOS.

Glasbena točka: Glasbena skupina dijakov

Napovedovalka:

Vsi veste, da naših prireditev brez harmonike ni. Zato vabim na oder naše vrle harmonikarje, ki nam bodo zaigrali in zapeli zimzeleno melodijo Ansambla bratov Avsenik Slovenija, od kod lepote tvoje. Vsi, ki besedilo pesmi poznate, ste vabljeni k skupnemu prepevanju.

Glasbena točka: pet harmonikarjev, pevka

Napovedovalec:

V veselem razpoloženju smo prišli do konca naše prireditve. Preden pa se razidemo, bi vam rad položil na srce tele misli o kulturi dobitnice Borštnikove nagrade za mlado igralko Nike Rozman:

»Da se odpira, pogovarja, sprašuje, da se povezuje, da opazuje, se ozavešča, da se oglašča, da je glasna, neustrašna, nora, da se ne uklanja, da je dejavna, da trenira, da prežvekuje, pretaka, da se ne slepi, da ne zaspi, da projicira, provocira, da jezi, da žgečka, da brca, da komunicira in ne politizira, da ne tekmuje, ampak ustvarja, da ne taktizira, ampak razgalja. Da je upoštevana, vidna in da se jo čuti.«

25. JUNIJ – DAN DRŽAVNOSTI

1. Pomen slovenskega državnega praznika in njegovo zgodovinsko ozadje:

Enainpetdeset držav je leta 1945 ustanovilo Organizacijo združenih narodov in se v uvodu v Ustanovno listino med drugim zavezalo k ohranjanju mednarodnega miru in varnosti. Čeprav je bila med njihovimi ustanovnimi članicami tudi Jugoslavija, si je moral slovenski narod slabega pol stoletja pozneje s silo izboriti pravico do samostojne države. Od leta 1992 je članica te svetovne organizacije tudi Slovenija, ki si odtlej skupaj z drugimi državami po svetu prizadeva za razvijanje prijateljskih odnosov med narodi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter splošni družbeni napredek (povzeto po: *Skupaj močnejši: OZN in vloga Slovenije v njej za učence in učitelje zadnjega trilettja OŠ*). Obletnica razglasitve samostojne Slovenije je zato tudi dobra priložnost, da razmislimo o današnjem mednarodnem položaju Slovenije. Kakšna je njena vloga pri ohranjanju svetovnega miru in kakšna je v njej posameznikova soodgovornost za harmonično sobivanje v lokalni skupnosti, ki temelji na spoštovanju osebne svobode in upoštevanju vseh drugih človekovih pravic in temeljnih svoboščin? Kakovost naših odnosov pogojujejo nenasilje, strpnost in solidarnost, zato lahko poleg drugih tem v okviru zaznamovanja tega praznika najdejo svoje mesto tudi vprašanja, ki se nanašajo na pravice otrok, enakopravnost med spoloma, strpnost in dobrotelost.

Zavest o državni pripadnosti, ki se razlikuje od domovinske, je temelj za konstruktivno delovanje državljanov, ki si prizadeva za splošno blaginjo, napredek in skupno dobro. Poleg poznavanja njene zgodovine in poteka njene formacije jo pomembno oblikujeta tudi poznavanje državnih simbolov in upoštevanje njihovega posebnega statusa in funkcije. Tu ne moremo mimo izobešanja zastave, poslušanja, igranja in petja slovenske himne ter izpostavljanja grba, pri čemer je nujno upoštevati določena pravila, ki jih določa zakon (Zakon o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije ter o slovenski narodni zastavi, UL RS, št. 67/1994).

Spoštovanje do lastne države je hkrati tudi spoštovanje do vseh njenih državljanov, do skupnosti ljudi, v kateri živimo. Imeti pozitiven odnos do nje pomeni imeti dobro mnenje o sebi, pozitivna samopodoba pa je ključna za sprejemanje različnosti med ljudmi in s tem za življenje v kulturno pisanem evropskem prostoru domala nepogrešljiva. Sočasno je to tudi močna notranja motivacija za aktivno državljanstvo, s katerim posamezniki prispevajo k boljšemu delovanju demokratičnega družbenega sistema.

2. Nabor predlogov in idej za izvedbo proslave ob dnevu državnosti:

- okrogle mize na aktualne družbene teme: človekove pravice in temeljne svoboščine, pravice otrok, enakopravnost med spoloma v šoli in širše, položaj manjšin v lokalni skupnosti in na šoli, multikulturalnost v oddelčnih skupnostih;

- slavnostna seja parlamenta ali sveta šolske dijaške skupnosti;
- likovni in fotografski natečaji na temo države, državnih simbolov, domovine in domoljubja;
- literarni natečaji: pisanje poezije, kratke proze in esejistike v navezavi na temo države, domovine in domoljubja ter branje prispevkov na literarnem večeru ali na šolskem radiu;
- filmski natečaji: snemanje kratkih dokumentarnih in avtorskih filmov na temo države, domovine in domoljubja ter njihovo predvajanje;
- multikulturnost v razredu: predstavitev različnih kultur, katerih pripadnike najdemo v oddelčni skupnosti, v okviru razredne ure;
- obisk muzejev, galerij in glasbenih ustanov, ki so nacionalnega pomena;
- potopisna predavanja in primerjava drugih držav s Slovenijo;
- različni kvizi: poznavanje slovenske ustave, poznavanje slovenske zgodovine od osamosvojitve, geografije in naravne dediščine Slovenije, slovenske umetnosti, slovenske glasbe in glasbenikov, športnikov, znanstvenikov, literatov;
- pogovor s slovenskim vojakom po opravljeni mirovni misiji oz. s predstavniki civilne zaščite, gasilstva, policije, s prostovoljci;
- pogovor s slovenskimi športniki;
- raziskovalne terenske etnološke naloge (npr. zbiranje nesnovne kulturne dediščine).

3. Primeri učnih priprav, ki zajemajo konkretno izvedbeno vsebino proslave

Učna priprava številka 1

Letnik	1. letnik
Oddelek	vsi oddelki
Datum	v tednu pred dnevom državnosti
Kraj izvedbe	učilnica, delo na terenu
Trajanje	4 šolske ure: <ul style="list-style-type: none"> – 1 ura: spoznavanje državnih simbolov pri razredni uri s poudarkom na grbu; – 2 uri: izvedba skupinske landart (zemeljske) umetnine pri predmetu likovna umetnost v gimnaziji ali umetnost v drugih srednješolskih programih glede na predmetnik; – 1 ura: izdelava predstavitvenega plakata s fotografijo nastale landart umetnine.
Povezovanje predmetov	dejavnosti oddelčne skupnosti + likovna umetnost/ umetnost (medpredmetna povezava se lahko izvede tudi v okviru obveznih izbirnih vsebin v okviru sklopa Državljanstva vzgoja)

Učna tema	Slovenski državni prazniki
Učna enota	Slovenski državni simboli: grb
Koncept	Dijaki pri razredni uri spoznavajo slovenske državne simbole s posebnim poudarkom na grbu, njegovem nastanku in zgodovini, njegovi formalni podobi in simboliki. V drugem delu odidejo v naravo, kjer iz naravnih materialov konstruirajo grb kot <i>landart</i> umetnino. Pri tem zanemarijo barvno shemo, saj bi dosledno upoštevanje barv zahtevalo trganje cvetja. Intenzivno ukvarjanje z različnimi elementi grba in posameznimi linijami poskrbi za trajnejšo zapomnitev njegove podobe in vsebinskih poudarkov.
Sodelujoči učitelji	razrednik in učitelj likovne umetnosti/umetnosti
Učne oblike	individualno delo, skupinsko delo
Učne metode	razlaga, pogovor, metoda pisnih del, metoda praktičnih izdelkov
Didaktični pristopi	elementi projektnega dela, sodelovalnega in avtentičnega učenja

Vzgojno-izobraževalni cilji

Dijaki:

- spoznavajo slovenske državne simbole, njihov status in funkcijo ali osvežujejo znanje o njih;
- spoznavajo pravila o njihovi primerni uporabi;
- se seznanjajo z njihovim nastankom in zgodovino;
- spoznavajo njihovo simboliko;
- se zavedajo pomena državnih simbolov;
- se urijo v razbiranju simbolne vsebine likovnih podob;
- spoznavajo naravno dediščino svojega lokalnega okolja;
- spoznajo osnovne značilnosti *landart* umetnosti kot ene od najpogostejših praks sodobne umetnosti v zunajgalerijskih prostorih;
- kritično vrednotijo lastno ustvarjalnost in obenem ustvarjalnost svojih vrstnikov;
- spoznavajo osnovne značilnosti fotografije;
- razvijajo sodelovalnost in druge socialne kompetence.

Dejavnosti

Dejavnosti dijakov:

- pozorno poslušajo učiteljevo razlago, dejavno sodelujejo v prostem pogovoru in rešujejo učne liste;
- kot skupina oblikujejo slovenski državni grb iz naravnih materialov, ki jih najdejo na terenu, pri tem pa ne trgajo rastlin, ne poškodujejo naravnih tvorb in ne uporabijo nobenih umetnih materialov in barvil;
- nastalo umetnino fotografirajo in jo skupaj s predstavitvenim plakatom izobesijo v matični učilnici.

Dejavnosti razrednika:

- predstavi posamezne slovenske državne simbole, njihov nastanek in zgodovino;
- predstavi njihov status in funkcijo ter pravila ravnanja z njimi;
- razloži posamezne simbolne elemente;
- spremlja delo dijakov na terenu.

Dejavnosti učitelja likovne umetnosti/umetnosti:

- predstavi likovno podobo slovenskih državnih simbolov, podrobneje se posveti grbu in njegovemu snovalcu, akademskemu kiparju Marku Pogačniku;
- razloži pojem *landart* ter predstavi njegova konceptualna izhodišča in najpomembnejše značilnosti;
- usklajuje praktično ustvarjanje na terenu, daje napotke in komentira;
- poda navodila za fotografiranje nastale *landart* umetnine;
- poda navodila in koordinira izdelavo predstavitvenega plakata.

*Učna priprava številka 2 – priprava je namenjena dijakom/varovancev s posebnimi potrebami oz. z motnjami v duševnem razvoju

Letnik	vsi letniki
Oddelek	vsi oddelki
Datum	v tednu pred slovenskim državnim praznikom
Kraj izvedbe	večji prostor, namenjen prireditvam
Trajanje izvedbe	3 ure (120 min)
Trajanje priprav	celotno šolsko leto pri urah oddelčne skupnosti
Učna tema	Slovenski državni prazniki
Učna enota	Praznovanje slovenskega državnega praznika dneva državnosti
Naslov	Poznam te, Slovenija, po dolgem in počez

Sodelujoči učitelji

- učitelji razredniki, koordinatorji in vodja skupine
- vsi strokovni delavci
- hišnik

Vzgojno-izobraževalni cilji

Dijaki/varovanci:

- vedo, da živimo v državi Sloveniji;
- vedo, da v Sloveniji živijo Slovenci, ki imajo svoj jezik (slovenski) in tudi ljudi iz drugih držav;
- poznajo pomen državnega praznika dneva državnosti;
- poznajo državne simbole in druge značilnosti Slovenije;
- pri načrtovanih dejavnostih uporabijo pridobljena znanja in izkušnje;
- z različnimi metodami in učnimi pripomočki znanje in spretnosti še poglobljajo;
- dejavno izvajajo naloge po navodilih učiteljev, posamezni dijaki nastopajo na prireditvi;
- pozorno poslušajo in gledajo prireditev.

Učne metode in oblike dela:

- vprašalna, razlaga, pripovedovanje, prikazovanje, opisovanje, demonstracija, zaposlitev, sodelovanje, usvajanje socialnih veščin;
- frontalno, individualno, skupinsko delo in delo v dvojicah.

Učna sredstva in pripomočki:

- računalnik, medmrežje, nema karta Slovenije, fotografije o Sloveniji, sestavljanka Medved Lovro raziskuje Slovenijo, barvice, papir, učni listi s slovenskim grbom in zemljevidom Slovenije

OKVIRNI PROGRAM PRIREDITVE:

1. Slovenska himna.
2. Uvodni nagovor ravnatelja/ravnateljice.
3. Delo v skupinah.
5. Zaključek.

PODROBEN POTEK PRIREDITVE:**1. Slovenska himna**

Dijaki in učitelji se zberejo v skupnem prostoru (šolska avla, telovadnica ipd.). Ob zvoku slovenske himne dijaki in učitelji vstanejo. Slovenska himna na CD-ju. Poslušanje posnetka.

2. Uvodni nagovor ravnatelja/ravnateljice

3. **Delo v skupinah** (Opomba: Število skupin je odvisno od števila dijakov; razdelitev v posamezno skupino pa je odvisna od sposobnosti posameznega dijaka, zato razvrščanje dijakov v skupine prepustimo njihovim razrednikom.)

Dijaki se razdelijo v tri skupine; dejavnosti posamezne skupine potekajo v treh različnih prostorih.

Dejavnosti so naslednje:

Igra Moja Slovenija junior in računalniška igra; nema karta Slovenije – razvrščanje fotografij znamenitosti Slovenije na nemo karto in vpisovanje posameznih krajev, rek, gora.

Razvrščanje fotografij znamenitosti Slovenije na zemljevid Slovenije in sestavljanje sestavljenke Medved Lovro raziskuje Slovenijo.

Barvanje slovenskega grba, zastave in zemljevida Slovenije.

4. Za konec

Vsi dijaki/varovanci se ponovno zberejo v skupnem prostoru. Vsaka skupina predstavi svojo dejavnost in naloge, ki jih je morala opraviti. Pri tem izrazijo svoje vtise. Izdelke, pobarvane grbe, zastave in zemljevide Slovenije pa s pomočjo učiteljev razstavijo na skupnem panoju.

Učna priprava številka 3

PROJEKтна POVEZAVA MED PREDMETI NA TEMO DOMOVINA IN DRŽAVLJANSKA KULTURA OB DNEVU DRŽAVNOSTI V 2. LETNIKU SREDNJEGA POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA

Letnik	2. letnik SPI
Oddelek	vsi oddelki
Datum	v tednu pred dnevom državnosti
Kraj izvedbe	učilnica, delo na terenu
Trajanje	1 projektni dan (7 šolskih ur): 2 uri: SLOVENŠČINA: obravnavanje tematskega sklopa Domovinska tematika v slovenskem pripovedništvu; France Bevk: Kaplan Martin Čedermac; 1 ura: ANGLEŠČINA: pogovor o temeljnih pojmi domovinske in državljske vzgoje, izdelava miselnega vzorca s temeljnimi pojmi; 1 ura: DRUŽBOSLOVJE: obravnava tem Slovenci med obema vojnama in boj za meje; 3 ure: UMETNOST: seznanitev s tehniko mozaika, izdelava državnega grba in zastave v mozaiku iz recikliranih keramičnih ploščic na betonskem zidu pred šolo.

Povezovanje predmetov	slovenščina, angleščina, družboslovje, umetnost
Učna tema	domovina, država, državni jezik, državni simboli
Učna enota	Moja domovina je moja država
Koncept	Dijaki pri slovenščini najprej ponovijo vloge jezika v RS (materni jezik, uradni jezik, državni jezik). Spoznajo še druge simbole slovenske državnosti (zastava, grb, himna). Ob uvodnem pogovoru o Slovencih v zamejstvu obravnavajo odlomek iz literarnega dela Franceta Bevka Kaplan Martin Čedermac »Po čem spoznamo, da smo Slovenci?«. Pri uri družboslovja obravnavajo tematski sklop Slovenci med obema vojnoma in se osredotočijo predvsem na Slovence v fašistični Italiji in na položaj slovenščine. Pri uri angleščine spoznavajo osnovne pojme (domovina, jezik, država, državni simboli ...) in ustvarijo plakat z miselnim vzorcem, kjer v zemljevid Slovenije vpisujejo pojme in kratke obrazložitve v angleškem jeziku. Pri umetnosti se najprej seznanijo s tehniko mozaika in nato odidejo na teren pred šolo, kjer na zidu oblikujejo mozaik slovenskega grba in zastave.
Sodelujoči učitelji	profesorji slovenščine, angleščine, družboslovja, umetnostne vzgoje
Učne oblike	individualno delo, skupinsko delo
Učne metode	razlaga, pogovor, metoda pisnih del, metoda praktičnih izdelkov
Didaktični pristopi	elementi projektnega dela, sodelovalnega in avtentičnega učenja

Vzgojno-izobraževalni cilji

Dijaki:

- se zavedajo, da je slovenščina kot njihov materni jezik zanje najbolj naravna socializacijska danost, saj v tem jeziku najlaže in najuspešneje izražajo svoje misli, občutja, hotenja in ustvarjalnost, pa tudi razumejo sebe in druge ter navezujejo in ohranjajo stike z drugimi ljudmi;
- se zavedajo, da je slovenski jezik temeljna prvina njihove osebne in narodne identitete, pa tudi najpomembnejši del slovenske kulturne dediščine;
- se zavedajo, da je slovenski jezik državni jezik v Republiki Sloveniji, poznajo pa tudi položaj drugih jezikov v Republiki Sloveniji ter položaj slovenskega jezika v zamejstvu in izseljenstvu;
- ugotavljajo in utemeljujejo prednosti maternega jezika pred tujim ter pomen učenja maternega in tujih jezikov;
- razvijajo domovinsko in narodno zavest ter občutek za socialno problematiko;
- s sprejemanjem umetnostnih besedil ohranjajo in razvijajo osebne, kulturne ter družbene vrednote;
- berejo in poslušajo umetnostna besedila;
- svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje prebranih ali slišanih besedil izražajo v pogovoru in govornem nastopu;
- svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje prebranih ali slišanih besedil izražajo v pisnih besedilih;
- spoznavajo temeljne državne simbole in njihovo simboliko ter se zavedajo njihovega pomena;
- spoznajo boj za meje po 1. svetovni vojni, izgubo ozemlja, položaj Slovencev v Italiji in Avstriji po letu 1920;
- poglobljajo zavest o jezikih in globalni kulturi ter se hkrati zavedajo pomena maternega jezika;
- si širijo besedni zaklad pri angleškem jeziku;
- spoznavajo osnovne značilnosti mozaika;
- kritično vrednotijo lastno ustvarjalnost in obenem ustvarjalnost svojih vrstnikov;
- razvijajo sodelovalnost in druge socialne kompetence.

Dejavnosti

Dejavnosti dijakov:

- pozorno poslušajo učiteljevo razlago, dejavno sodelujejo v prostem pogovoru in rešujejo učne liste ter izdelajo plakat z miselnim vzorcem pri angleščini;
- kot skupina v mozaiku oblikujejo slovenski državni grb in slovensko zastavo iz materiala, ki so ga prinesli od doma.

Dejavnosti profesorja slovenščine:

- v uvodni motivaciji z dijaki ponovi osnovne pojme o jeziku in vlogah v RS ter o narodnih manjšinah;
- v pogovoru jih spodbuja pri izražanju lastnega mnenja in razmerja do materne jezika;
- predstavi posamezne slovenske državne simbole;
- z učnimi listi vodi dijake pri obravnavanju prebranega odlomka iz literarnega besedila;
- spodbuja dijake pri izražanju njihovega doživljanja, razumevanja in vrednotenja prebranega besedila;
- razloži posamezne simbolne elemente;
- predstavi njihov status in funkcijo ter pravila ravnanja z njimi;
- spremlja delo dijakov na terenu.

Dejavnosti profesorja likovne umetnosti/umetnosti:

- predstavi likovno podobo slovenskih državnih simbolov, podrobneje se posveti grbu in slovenski zastavi;
- predstavi likovno tehniko mozaik;
- usklajuje praktično ustvarjanje na terenu, daje napotke in komentira.

Dejavnosti profesorja angleščine:

- pripravi učni list s slovenskimi pojmi s tematskega področja država in domovina;
- pomaga pri iskanju pojmov v slovensko-angleškem slovarju;
- usklajuje nastajanje miselnega vzorca z angleškimi pojmi.

Dejavnosti profesorja družboslovja:

- poda osnovne informacije o Slovencih med obema vojnoma, predvsem o položaju Slovencev v fašistični Italiji in njihovem boju za osnovne pravice;
- vodi pogovor in spodbuja dijake pri izražanju njihovega mnenja o tej tematici;
- pomaga pri izpolnjevanju učnih listov.

Primer konkretnega načrtovanja kulturno-zgodovinske ekskurzije na avstrijsko Koroško

Program enodnevne ekskurzije:

6.30 Odhod iz Maribora. Vožnja po dravski dolini do Dravograda, prehod čez mejni prehod Vič, vožnja skozi Velikovec, ki je bil v plebiscitnem času 1919–1920 sedež jugoslovanske uprave plebiscitne cone A. Nadaljevanje vožnje do Celovca.

9.15 Prihod v Celovec. Sledi vodeni obisk **Minimundusa**, kjer si bomo po geslu »V enem dnevu okoli sveta« ogleli **mali svet ob Vrbskem jezeru**. Na ogled je približno 150 modelov znamenitih zgradb, vlakov in ladij. Ogleli si bomo tudi primer izdelave modelov zgradb v bližnji modelarski delavnici. Obiskali bomo sydneyjsko operno hišo, sprehodili se bomo pod Eifflovim stolpom, ujeli posnetek Tadž Mahala, uživali v sladoledu pred baziliko svetega Petra, občudovali Kip svobode itn.! Komur bi bilo predrago ali je Minimundus že videl, se bo lahko v tem času sprehodil do bližnjega Vrbskega jezera.

11.45 Zapeljemo se do postajališča za avtobuse pred gledališčem in se odpravimo peš na počasen, 500 metrov dolg ogled:

- **spominske stele žrtvam nacistične justice** za (večinoma slovenske) žrtve nacizma pred deželnim sodiščem (26. aprila 2013 so pred deželnim sodiščem v Celovcu odkrili spominsko stelo z imeni 47 ljudi, ki so bili med letoma 1941 in 1945 na tem sodišču obsojeni na smrt ter v Gradcu, na Dunaju ali v Berlinu-Brandenburgu tudi obglavljeni ali obešeni;
- sledi sprehod mimo uršulinskega samostana do deželnega dvorca (Landhaus), kjer si bomo v **veliki Dvorani grbov ogledali karantanski knežji kamen**, na katerem so **marca 1414 (torej pred 600 leti)** zadnjič ustoličevali koroškega vojvodo po starem običaju v slovenskem jeziku;
- na **zunani steni vhoda v deželni parlament** si bomo ogledali še spominsko ploščo z imeni šestih koroških parlamentarcev, ki so bili žrtve nacionalsocialistične diktature. Med njimi sta dva koroška Slovenca – Anton Falle in Vinko Poljanec. Ploščo so odkrili 8. maja 2014 v sklopu dejanj kulture spominjanja.

13.00 Z avtobusom se bomo zapeljali in si kar z njega pogledali obnovljeno **Zvezno gimnazijo in realno gimnazijo za Slovence** (v isti stavbi je tudi dvojezična Trgovska akademija), **Mladinski dom** Slovenskega šolskega društva (kjer so še dvojezični otroški vrtec, dvojezična ljudska šola, Slovenska študijska knjižnica, Slovenski znanstveni inštitut, sedež slovenskih športnih društev ...). Sledi vožnja mimo rojstne hiše slovenskega pesnika in fizika Jožefa Stefana ter kratek postanek ob novem **spomeniku koroškim slovenskim pregnancem** (iz aprila 1942) pri železniški postaji Celovec – Žrelec.

13.45 V **Tinjah/Tainach** bo naš naslednji postanek, kjer bomo v **Katoliškem domu prosvete Sodalitas** (hiša izobraževanja, dialoga, umetnosti, srečavanja) imeli kosilo. Cena menija je 11 evrov. Po kosilu nam bodo predstavili dejavnosti doma prosvete Sodalitas. Ogleli si bomo tudi prenovljeno kapelo z mozaiki patra Marka Rupnika, ki nam jo bo predstavil rektor doma, gospod Kopeinig.

16.00 Na poti domov (skozi Velikovec) se bomo ustavili še na **Djekšah (Diex)**, razloženi vasici na južnem pobočju Svinške planine, ki velja za **severno mejno naselje slovenske narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem**. Vas leži na 1159 metrih n. višine. Od tod je lep razgled na Podjuno in Karavanke. Ogledali si bomo lepo ohranjeno taborsko cerkev sv. Martina, ki sodi med najboljše ohranjene cerkvene trdnjave v celotnem slovenskem etničnem prostoru. Poleg drugih zgodovinsko-kulturnih spomenikov si bomo pogledali tudi grob župnika Ignaca Murija, ki je na Djekšah župnikoval od 20. 12. 1945 do upokojitve 1974. Dr. Joža Mahnič ga je označil za koroškega Čedermaca.

19.30–20.00 Prihod v Maribor.

Cena izleta je 25 evrov in vključuje kosilo (11 evrov), prevoz ter vstopnino v Dvorano grbov (2 evra na osebo). Vstopnino za Minimundus bomo pobirali na avtobusu (odrasli 11,50 evra, upokojeanci in študenti 10,50 evra in otroci (6–15 let) 7,50 evra).

26. DECEMBER – DAN SAMOSTOJNOSTI IN ENOTNOSTI

1. Pomen slovenskega državnega praznika in njegovo zgodovinsko ozadje:

Možnost živeti v samostojni svobodni državi je dragocenost, ki se je pod vsakdanjimi bremenami redko zavedamo popolnoma, zato je prav, da nanjo opozorimo vsaj ob državnih praznikih. Ponos, ki se ob tem poraja, je hkrati tudi zagotovilo, da kot posamezniki in kot skupnost gojimo demokratična načela, na katerih je zasnovana slovenska ustava. Uresničevanje teh načel je mogoče le ob dejavnem prizadevanju posameznikov, da s svojim sodelovanjem prispevajo k odločitvam o usodi skupnosti. Na plebiscitu leta 1990, ki se ga je udeležilo kar dobrih 93 odstotkov volivcev, se je pri Slovencih izkazala visoka stopnja aktivnega državljanstva. Ob tej priložnosti se lahko posvetimo vlogi aktivnega državljanstva danes. Na odgovornost do volilne pravice, ki jo dijaki dobijo skupaj s polnoletnostjo, se lahko pripravljajo tudi v šoli, in sicer s sodelovanjem v prav tako demokratično delujoči skupnosti dijakov na ravni oddelčne skupnosti, šolske dijaške skupnosti ali parlamenta Dijaške organizacije Slovenije.

Izoblikovanje lastnih vrednot in grajenje osebnega pogleda na svet temeljita na kritičnem mišljenju, katerega razvoj se v srednješolskih učnih načrtih vedno znova pojavlja v sklopu globalnih ciljev. Zaradi njegove kompleksnosti ga lahko uresničujemo le s kroskurikularnim povezovanjem, v katerem umetnost kot eden od najbolj neposrednih in poglobljenih načinov soočanja s svetom okrog sebe in odzivanja nanj zavzema pomembno mesto. Doživljanje in analiziranje umetniških del, njihova kontekstualizacija ter refleksija naših čutnih in čustvenih odzivov nanje so lahko sredstva, s katerimi se dijaki avtentično učijo aktivnega državljanstva. Še posebej hvaležno je v tem kontekstu polje sodobne umetnosti kot angažirane družbene prakse, ki išče dejaven stik z občinstvom. Avtorji, ki vključujejo občinstvo v umetniški proces, ne želijo več zgolj predstaviti lastnega pogleda na določen problem, ampak je njihova težnja usmerjena predvsem v razgaljanje sodobnih družbenih problemov, o katerih množični mediji ne poročajo, in v oblikovanje ali spremenjanje stališč do njih (povzeto po Kemperl, 2013, 131–148).

Pri praznovanju dneva samostojnosti in enotnosti lahko tako ob klasični proslavi razmišljamo tudi o sodobnih umetniških, še posebej participatornih praksah, s katerimi se dijaki srečajo v vlogi občinstva ali kot njihovi ustvarjalci.

2. Nabor predlogov in idej za izvedbo proslave ob dnevu samostojnosti in enotnosti:

- organizacija dobrodelnih akcij glede na aktualne potrebe v lokalnem in širšem prostoru;
- slavnostna seja parlamenta ali sveta šolske dijaške skupnosti;
- obisk galerij in muzejev, ki se osredinjajo na sodobne umetniške prakse, sodelovanje v participatornih umetniških praksah;

- ustvarjanje v okvirih sodobnih umetniških praks: priprava in izvedba performansa, dogodka ...;
- koncert na temo slovenskih ljudskih pesmi, zimzelenih popevk ali slovenske sodobne glasbene produkcije;
- organizacija dvoranskih športnih iger, ki so utemeljene na timskem duhu in enotnosti skupine;
- fotografski natečaj z naslovom Podobe enotnosti v naravi;
- literarni natečaj z naslovom Enotnost ≠ enakost;
- kviz o poznavanju slovenskih narečij, običajev in kulinarike;
- oblikovanje oddelčnega mota, himne, logotipa ali maskote;
- pogovor s slovenskim vojakom po opravljeni mirovni misiji oz. s predstavniki civilne zaščite, gasilstva, policije, s prostovoljci;
- pogovor s slovenskimi športniki;
- raziskovalne terenske etnološke naloge (npr. zbiranje in primerjava nesnovne kulturne dediščine različnih slovenskih pokrajin).

3. Primeri učnih priprav, ki zajemajo konkretno izvedbeno vsebino proslave

Učna priprava številka 1

Letnik	1.–4. letnik
Oddelek	vsi oddelki
Datum	v tednu pred dnevom samostojnosti in enotnosti
Kraj izvedbe	skupni prostori šole (hodniki, avla)
Trajanje	ves dan
Učna tema	Slovenski državni prazniki
Učna enota	Samostojnost in enotnost
Koncept	Dijaki prostovoljci med odmori svojim sovrstnikom, učiteljem in drugim strokovnim delavcem ter obiskovalcem ponujajo raznobarvne lepilne listke. Ti nanje zapišejo lastno razlago in doživljanje pojmov samostojnost in enotnost. Lističe prilepijo na steno in tako postopoma ustvarjajo skupno umetnino, ki izraža enotnost skupnosti, v kateri imajo njeni pripadniki možnost oblikovanja in izražanja lastnih stališč. Ob koncu dneva sledita kratka predstavitev projekta in branje posameznih, naključno izbranih misli. Ob množici različnih interpretacij pojmov se dijaki začnejo zavedati, da enotnost ne pomeni uniformnosti, ampak ustvarjalno delovanje za dobro skupnosti.
Sodelujoči učitelji	učitelj, odgovoren za pripravo in izvedbo projekta

Vzgojno-izobraževalni cilji

Dijaki:

- spoznajo koncept družbenoangažiranih participatornih praks kot ene od najpogostejših oblik prikaz sodobne ustvarjalnosti;
- se zavedajo družbene vloge sodobne umetnosti in njenih možnosti za izražanje stališč in opozarjanje na družbene probleme;
- se zavedajo pojmov samostojnost in enotnost;
- se zavedajo pravice do lastnega stališča in hkrati upoštevajo to pravico pri drugih;
- razvijajo empatijo in strpnost do drugače mislečih;
- razvijajo kritično mišljenje;
- se zavedajo svojega delovanja v šoli kot specifični skupnosti.

Dejavnosti

Aktivno sodelujoči dijaki:

- delijo barvne lističe;
- koordinirajo nastajanje skupne kompozicije;
- predstavijo projekt;
- berejo naključno izbrane pojme.

Dijaki in drugi v vlogi angažiranega občinstva:

- razmišljajo o pojmih samostojnost in enotnost ter svoje razlage na kratko zapišejo;
- lističe prilepijo v skupno kompozicijo;
- pozorno poslušajo predstavitev projekta in prebiranje razlag drugih.

Učitelj:

- priskrbi pripomočke za izvedbo projekta: barvne lističe, pisala;
- spremlja dogajanje in usklajuje končanje projekta.

Državni in narodni simboli

Grb (vir: Vlada Republike Slovenije: državni simboli, dostopno na: http://www.vlada.si/o_sloveniji/politichni_sistem/drzavni_simboli/)

Grb Slovenije ima obliko ščita. V sredini ščita je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šesterokrake zvezde. Ščit je ob straneh rdeče obrobljen. Grb se oblikuje po določenem geometrijskem in barvnem pravilu.

Podrobnejša predstavitev grba (povzeto po: Grb Republike Slovenije, dostopno na: www.slovenia.si/fileadmin/dokumenti/misc/grb.html)

Grb je ob osamosvojitvi Slovenije zasnoval akademski kipar Marko Pogačnik in ga predstavil kot kozmogram, zapis celote, ki ga enači z genskim zapisom pri živih bitjih. Predstavlja torej nekakšen »genski zapis« Slovenije. Podobo grba prvič najdemo opisano v Prešernovem Krstu pri Savici, in sicer v prvi kitici pesnitve, ki se ukvarja z vprašanjem slovenske samobitnosti:

*Mož in oblakov vojsko je obojno
končala temna noč, kar svetla zarja
zlatí z rumenmi žarki glavo trojno (tri zlate zvezde)
snežnikov kranjskih sivga poglavarja, (triglava gora – Triglav)
Bohinjsko jezero stoji pokojno, (valovnici)
sledu ni več vunanjega viharja;
al somov vojska pod vodó ne mine,
in drugih roparjov v dnu globočine.*

Podoben grb je uporabil že Jože Plečnik na Marijinem stebru pred župno cerkvijo na Bledu in z njim nadomestil tedanji uradni grb Slovencev v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev s polmesecem in tremi zvezdami. Uporabil je silhueto Triglava s šestokrako zvezdo nad njim. Tudi tri zvezde imajo za seboj dolgo zgodbo, saj so vzete iz grba grofov Celjskih.

Zastava (vir: Vlada Republike Slovenije: državni simboli, dostopno na: http://www.vlada.si/o_sloveniji/politichni_sistem/drzavni_simboli/)

Zastava Slovenije je belo-modro-rdeča slovenska narodna zastava z grbom Slovenije. Razmerje med širino in dolžino zastave je ena proti dve. Barve zastave gredo po vrstnem redu: bela, modra, rdeča. Vsaka barva zavzema po širini tretjino prostora zastave. Grb je v levem gornjem delu zastave, tako da sega z eno polovico v belo polje, z drugo pa v modro.

Himna (vir: Vlada Republike Slovenije: državni simboli, dostopno na: http://www.vlada.si/o_sloveniji/politichni_sistem/drzavni_simboli/)

Himna Republike Slovenije je Zdravljica. Himna je sedma kitica pesmi Franceta Prešerna *Zdravljica*, uglasbena na melodijo iz zborovske istoimenske skladbe skladatelja Stanka Premrla (1880–1965).

Žive naj vsi narodi
ki hrepene dočakat' dan,
da koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

Podrobnejši opis državnih simbolov je dostopen na spletni strani *Republika Slovenija: dvajset let samostojnosti* (www.dvajset.si/prvih-20/pregled/prej-in-zdaj/drzavni-simboli) s podrobnimi navodili za njihovo primerno uporabo.

Narodni simboli (vir: Vlada Republike Slovenije: državni simboli, dostopno na: http://www.vlada.si/o_sloveniji/politichni_sistem/drzavni_simboli/)

Poleg državne zastave imamo Slovenci tudi slovensko narodno zastavo, belo-modro-rdečo tribarvnico. Prva predstavlja državo Slovenijo, druga pa okrog 2,5 milijona Slovencev, živečih po vsem svetu. Izobešata se lahko sočasno.

V zavesti Slovencev je še cel kup drugih narodnih simbolov, ki pa niso formalno določeni, in sicer lipa, nagelj, knežji kamen, Triglav, Blejsko jezero ...

Učna priprava številka 2

Letnik	1.–4. letnik
Oddelek	vsi oddelki
Datum	v tednu pred dnevom samostojnosti in enotnosti
Kraj izvedbe	skupni prostori šole (hodniki, avla)
Trajanje	celotno šolsko leto pri urah oddelčne skupnosti; 2 šolski uri (90 min)
Učna tema	Slovenski državni prazniki
Učna enota	Domoljubje
Koncept	Okroga miza, na kateri aktivno sodelujejo dijaki in člani društva upokojencev – medgeneracijsko srečanje in pogovor o pojmu DOMOLJUBJE.
Sodelujoči	dijaki, člani lokalnega društva upokojencev, učitelj koordinator in vodja prireditve; dijak animator

Vzgojno-izobraževalni cilji

Dijaki:

- upoštevajo načela kulturnega komuniciranja;
- se zavedajo vloge mladih in starejših v naši družbi;
- se zavedajo pojma DOMOLJUBJE;
- se zavedajo pravice do lastnega stališča in hkrati upoštevajo to pravico pri drugih;
- razvijajo empatijo in strpnost do drugače mislečih;
- razvijajo kritično mišljenje.

Dejavnosti

Aktivno sodelujoči dijaki:

- dijak animator okrogle mize vodi pogovor;
- dijaki ustvarjalno predstavijo svoja stališča do pojma DOMOLJUBJE.

Starejši – aktivno sodelujoči člani društva upokojencev:

- starejši aktivno predstavijo svoja stališča do pojma DOMOLJUBJE.

Drugi v vlogi angažiranega občinstva:

- razmišljajo o pojmi samostojnost in enotnost ter svoje razlage na kratko zapišejo.

Okvirni potek okrogle mize na temo DOMOLJUBJE

Animator – dijak na začetku okrogle mize pozdravi vse člane okrogle mize in vse druge navzoče ter napove temo, o kateri se bodo na okrogli mizi pogovarjali.

Potem predstavi posameznega člana.

Za izhodišče pogovora prebere kratke povzetke slovenskega zgodovinarja in obramboslovca dr. Vladimirja Prebiliča, ki pojasnjuje in utemeljuje pojem domoljubja ob različnih priložnostih:

Odnos mladih do domoljubja

Prebilič, V., Haček, M., Kukovič, S., Brezovšek, M. (2013). *Odnos mladih do domoljubja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, str. 6–7.

Raziskave pri nas dokazujejo nizko stopnjo izražanja domoljubja, kar sicer ne pojasnjuje njegove odsotnosti, opozarja pa na dvojce: tega čustva ne znamo izražati, ker nismo prepričani o njegovi kvaliteti in nujnosti, hkrati pa sistemsko do tega vprašanja nikoli nismo pristopili. Prepričanje, da bomo domovino, ki je v našem primeru od leta 1991 tudi država, ljubili in jo spoštovali, temelji na povsem napačnih predpostavkah. Tisti, ki so bili čustveno prisotni ob nastanku naše države, imajo seveda drugačen pogled in morda tudi bolj izostren čut domoljubja, vendar pa mlade generacije vidijo nastanek samostojne in neodvisne Slovenije zgolj kot dodatno zgodovinsko dejstvo, torej brez čustvenega pridiha. Zato so rezultati o skrajno slabem poznavanju dejstev, ki so povezana z nastankom samostojne in neodvisne Slovenije, toliko bolj zaskrbljujoči.

Monografija »Odnos mladih do domoljubja« predstavlja enega od majhnih korakov na poti do višje stopnje domoljubne zavesti mladih. Temelj monografije predstavlja raziskava, ki je potekala v okviru Pedagoškega inštituta in je bila razdeljena v dve fazi; v prvi fazi je bil cilj raziskave pripraviti vprašalnik, ki kar najbolje pokriva različne vidike domoljubne zavesti in domoljubnega odnosa mladih; v drugi fazi je bil cilj raziskave analiza rezultatov empiričnega raziskovanja in izdelava primerjalne študije s

prejšnjimi, podobnimi raziskavami z namenom odkriti nekatere trende domoljubja med mladimi v Republiki Sloveniji. Vprašalnik smo pripravili deloma na osnovi prej opravljenih vsebinsko podobnih raziskav, kar je omogočalo primerjavo rezultatov, deloma pa so bila vprašanja tudi inovativna in v slovenskem prostoru postavljena prvič.

Domoljubje je stvar, zavest slehernega izmed nas

N. J. S. (2010), Domoljubje je stvar, zavest slehernega izmed nas [o predavanju dr. Vladimirja Prebiliča Ali je domoljubje preživeto?]. *Posavje.info: informacijsko središče pokrajine Posavje*, dostopno na:

<http://posavje.info/kultura/domoljubje-je-stvar-zavest-slehernega-izmed-nas.html>

četrtek, 11. februar 2010

V malem avditoriju Posavskega muzeja Brežice je v počastitev slovenskega kulturnega praznika v torek, 9. februarja, potekalo predavanje predstojnika Katedre za obramboslovje na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani doc. dr. Vladimirja Prebiliča na temo Ali je domoljubje preživeto? Predavanje doc. dr. Prebiliča se je nanašalo predvsem na naš premislek o državljanski in patriotski vzgoji v slovenski javnosti in v slovenski šoli. V obdobju od marca do junija 2008 so v dogovoru z Ministrstvom za šolstvo izvedli zelo obsežno raziskavo o poznavanju nastanka slovenske države med mladimi v Sloveniji.

*Analiza, ki je temeljila na anketiranju 1653 osnovnošolcev in srednješolcev ter 113 učiteljev zgodovine, je pokazala sila pomanjkljivo znanje, lahko bi dejali celo nepoznavanje in nasploh pomanjkanje interesa, kar opozarja na nadaljnje upadanje odgovornega bivanja v slovenski družbeni skupnosti, nesodelovanje pri načrtovanju prihodnosti te skupnosti, najverjetneje pa tudi zmanjševanje volilne udeležbe. To pa lahko pomeni nesprejemanje odgovornosti ter še večjo pasivizacijo prihodnjih nosilcev družbenega razvoja. Kot je dejal dr. Prebilič, je globalizem prežehl mlado generacijo, kar je nujna posledica razvoja, posameznik deluje na nekih višjih ravneh, tehnični razvoj je omogočil povezavo s svetom, ta je izničil vrednoto doma in domoljubja, ko je biti Evropejec pomembneje kot biti Slovenec. In kako naprej? Med mladimi je treba vzpostaviti narodni ponos (dom, družina, šola, država), in sicer preko znanja, ki ga sedaj primanjkuje, ob tem pa je nujna depolitizacija zgodovine. **Domoljubje brez dvoma sodi med eno od identitetnih kategorij (poleg ozemlja, jezika in kulture), identiteta pa mora ostati primarna (žal je za učence in dijake precej abstrakten pojem), kajti če ne bi bili domoljubni stoletja, ne bi obstali.***

Nato preda besedo članom okrogle mize in skrbi za kulturo dialoga in razpravljanja. To pomeni, da pravično vzame in daje besedo govorcem. Ob koncu pogovora povzame stališča in poudari bistvo medgeneracijskega razmišljanja in dialoga.

Vsem, tudi morebitnim navzočim medijem, se zahvali za sodelovanje.

Učna priprava številka 3

Letnik	1.–5. letnik
Oddelek	vsi oddelki
Datum	v tednu pred dnevom samostojnosti in enotnosti
Kraj izvedbe	večji prostor, dvorana, namenjena prireditvam
Trajanje	eno šolsko uro (45 minut)
Učna tema	Slovenski državni prazniki
Učna enota	Samostojnost in enotnost
Naslov prireditve	S ponosom povem: Slovenec sem, Slovenka sem
Sodelujoči učitelji	<ul style="list-style-type: none"> – Učitelj koordinator in vodja skupine; – učitelji in drugi strokovni delavci, ki skrbijo za posamezno področje (učitelji slovenščine za recitacije in deklamacije, učitelji športne vzgoje za plesne točke, učitelj umetnosti za scenografijo in kostumografijo, učitelji informatike ali drugi učitelji glede na znanje in interes za ozvočenje, hišnik za tehnično pomoč ...).

Vzgojno-izobraževalni cilji

Dijaki:

- spoznavajo različna področja dela, ki jih vključujeta priprava in izvedba prireditve ter posamezne vloge v ustvarjalni skupini: režiser, scenarist, scenograf, kostumograf, oblikovalec vabila, plakata in programskega lista, hostesa, tehnična ekipa, nastopajoči (pevec, plesalec, dramski igralec, deklamator/interpret);
- se urijo v veščinah javnega nastopanja;
- razvijajo sodelovalnost in čut za odgovornost;
- razvijajo pozitiven odnos do lastne ustvarjalnosti in ustvarjalnosti drugih ter jo kritično vrednotijo;
- prek poustvarjanja in interpretacij razvijajo sposobnost vživljanja in empatije;
- ugotavljajo lastne močne in šibke točke pri uresničevanju svojih nalog in dolžnosti ter s tem razvijajo samopoznavanje.

Dijaki v vlogi občinstva:

- razvijajo pozitiven odnos do ustvarjalnosti svojih vrstnikov;
- spoznavajo občevalna pravila primernega vedenja na prireditvah: poskrbijo za urejen videz, pozorno spremljajo prireditev brez motenja s klepetanjem ali uporabo elektronskih naprav, ob zvoku himne vstanejo in po izvedbi ne ploskajo, druge nastopajoče ob koncu vsake točke nagradijo z aplavzom, prihod v prireditveni prostor in odhod iz njega izvedejo mirno in strpno.

Vsi dijaki:

- se zavedajo lastne identitete in obstoja lastne države;
- razvijajo pozitiven odnos do države;
- oblikujejo zavest o obstoju in pomenu tega slovenskega državnega praznika;
- se zavedajo pojmov samostojnost in enotnost;
- se zavedajo pravice do lastnega stališča in hkrati upoštevajo to pravico pri drugih;
- razvijajo empatijo in strpnost do drugače mislečih;
- razvijajo kritično mišljenje;
- se zavedajo svojega delovanja v šoli kot specifični skupnosti.

Dejavnosti

Dejavnosti dijakov:

- nastopajoči pred prireditvijo izberejo in vadijo svoj nastop;
- povezovalni par sestavi vezno besedilo in ga odda v pregled mentorju;
- dijaki prvega letnika pri predmetu likovna umetnost (sklop umetnostno snovanje) izdelajo sceno, ki vključuje napis z naslovom prireditve: **S pono- som povem: Slovenec sem, Slovenka sem;**
- namestijo sceno in pripravijo oder;
- skrbijo za svoje glasbene instrumente in rekvizite;
- poskrbijo za ustrezno opravo v skladu s svojim nastopom ali funkcijo;
- poskrbijo za usklajenost s tehnično ekipo (primerna namestitvev ozvočenja, svetlobni učinki, glasbene podlage ...);
- se udeležijo skupne generalke en dan pred prireditvijo;
- izdelajo plakate in programski list, sestavijo vabilo, ki ga preberejo po šolskem radiu;
- poskrbijo za lepljenje plakatov na šolske oglasne deske;
- pospremiijo dijake in dijakinje posameznih razredov na predvideno mesto ter razdelijo programske liste.

Dejavnosti učiteljev:

- izdelajo časovni potek priprav ter določijo datum in uro generalke ter prireditve;
- povezovalnemu paru svetujejo pri pripravi veznega besedila, a pri tem puščajo čim več svobode;
- so navzoči na vajah posameznih točk;
- poskrbijo za ustrezen prireditveni prostor;
- poskrbijo za organizacijo ustrezne tehnične podpore: ozvočenje, osvetlitev;
- poskrbijo za razmnoževanje plakatov in programskih listov;

- dijakom priskrbijo vse potrebne pripomočke, da lahko nemoteno izvedejo svoj del naloge (npr. pripomočke za izdelavo scene);
- organizirajo spremstvo dijakov od šole do prireditvenega prostora in poskrbijo za morebitne prilagoditve urnika;
- na prireditvi vzpostavljajo red in tišino med dijaki v razredu, za katerega so odgovorni;
- po izvedbi prireditve poskrbijo za izdelavo potrdil za nastopajoče in morebitne posebne pohvale;
- o poteku priprav in izvedbi obveščajo vodstvo šole.

PROSLAVA OB DNEVU SAMOSTOJNOSTI IN ENOTNOSTI

OKVIRNI PROGRAM PRIREDITVE:

1. Slovenska himna.
2. Vsebinski del z menjavanjem veznega besedila, recitacij, glasbenih nastopov in govora ravnatelja/ravnateljice.
3. Sklepno dijakovo razmišljanje o domovini.
4. Napovedovalnine sklepne besede.

PODROBEN POTEK PRIREDITVE

Himna (2 violini)

Recitator:

Videl sem sliko Slovenije, posneto s satelita:

Tržaški zaliv, črn kot črna kava,

Ljubljanska kotlina, s tanko meglico pokrita,

belkast las: Soča; sivkast las: Sava; črn las: Drava.

Vzhodne Alpe: vidi se vsaka tektonska razpoka.

Čez štajerske griče: ovčice.

A dalje na vzhod: črni oblaki kot črna moka
prekrivajo mile panonske ravnice.

To ni zemljevid, to je prava fotografija:

na enem posnetku vse, kar imamo.

Česar ni na tej sliki, nočemo. Kar je na njej, ne damo.

Tu smo. Tu živimo. Slovenci. To je vsa naša bogatija.

Tu govorimo mili arhaični jezik, znan po dvojini.

Tu je naš dom. Tu vemo vse o tistih stezicah, poznamo vse brezpoti
in nosimo s sabo, tu nekje čisto znotraj, njo, domovino.

Napovedovalnica:

Zemeljskemu prostoru, v katerem vežejo ljudi jezik, kultura, način življenja, skupna družbena volja, minulost in prihodnost, pravimo domovina. Beseda, ki blago zveni vsakemu zavednemu ušesu. Je stvarnost, zaradi katere vemo, kdo in kaj smo in kam spadamo. Svojo prihodnost moramo graditi na podlagi zgodovinskega spomina. Ceniti in razvijati moramo svojo narodno zgodovino in si jo

vsaditi v naša mlada srca, da ne bomo nasedali tistim, ki hočejo dokazati, da smo narod brez zgodovine in korenin.

Mi pa s ponosom lahko trdimo, da se je naša zgodovina začela pisati že z našimi slovanskimi predniki v 7. stol., v Samovi plemenski zvezi in Karantaniji, v kateri so si slovenski kmetje prvič po svoji volji ustoličevali vladarje. In, ne nazadnje, ni naključje, da je ravno v decembrski praznični čas umeščeno rojstvo naše sodobne Slovenije, v kateri pravkar tudi mi puščamo svoj pečat. Prav v tem pravljicnem času, ko je dovoljeno sanjati, ker je v pravljicah vse mogoče in ker vedno zmaga dobro nad zlim, praznujemo Slovenci državni praznik, ki je poklon samostojni Sloveniji in složnosti slovenskega naroda.

Pesem: Slovenec sem (moški pevski zbor; 8 dijakov)

Napovedovalka:

Imata čas in človek svoj nekoč? Da, imata. Ta slovenski Nekoč je zapisan ravno na 23. decembra 1990, ko je potekal plebiscit, na katerem je 88,5 odstotkov Slovencev na vprašanje »Ali naj Slovenija postane samostojna in neodvisna država?« odločno obkrožilo DA. Tega dne smo Slovenci pokazali največjo enotnost v svoji zgodovini. Izidi so bili uradno razglašeni tri dni pozneje, zato 26. decembra zaznamujemo kot državni praznik, dan samostojnosti in enotnosti. Današnja prireditev je posvečena državnemu prazniku, zato prosim gospo ravnateljico ali gospoda ravnatelja za slavnostni govor.

Slavnostni govor

Napovedovalka:

Hvala za te besede.

V zgodovini je bila usoda naše narodne istovetnosti negotova in bolj odvisna od posameznikov, kot si danes lahko predstavljamo. Primož Trubar je svoje pridige velikokrat začel z nagovorom Moji lubi Slovenci. Ena najpomembnejših stvari v Trubarjevem življenju je bila ljubezen do slovenskega ljudstva. Verjel je, da ima to »lubo ljudstvo« dovolj moči in volje, sočutja do bližnjega, solidarnosti in tovarištva, da lahko premaga vse skušnjave in preživi vse viharje. Njegova vera se je uresničila in zagotovo bi bil zdaj ponosen na lepo slovensko deželo in našo lepo govorico.

Glasbena točka: Tomaž Domicelj: Slovenskega naroda sin v izvedbi dijaka

Napovedovalka:

Dandanes se velikokrat sprašujemo, ali sta domoljubje in domovinska vzgoja vrednoti, ki naj bi ju negovali tudi v šolah in učili ideološko neobremenjene mlade ljudi zgodovine, ki je omogočila narodovo preživetje. Za preživetje naroda ni pomembno le materialna blaginja, ki jo starši omogočajo svojim otrokom in poznejšim rodovom, za preživetje in obstoj nekega naroda sta pomembna duhovni prostor in kulturno ozračje, v katerem se vzgajajo mladi rodovi. Pomembno je privzgojiti občutek narodne zavesti, da bomo in smo ponosni na to, da smo Slovenci, da znamo braniti svojo identiteto, svoj jezik, svoj prostor,

v katerem živimo, tradicionalne vrednote ter svoje narodnostne in narodove pravice.

Tiha glasbena spremljava na kitari ali klavirju

Recitacija: Tone Pavček: Take dežele ni

Lepa je moja dežela. Bridkosti polna.

*Sèm je stvarnik sejal nemir
in lepoto, ki je skoraj popolna,
in žalost, kot je ni na svetu nikjer.*

*Nikjer ni zemlja tako skromna in radodarna,
nikjer ne pride lastovka tako hitro na jug,
nikjer ni nikoli tako bledikava zarja
skozi stoletja ohranjala up.*

*Nikjer trave z Jurijem, svojim patronom,
ne veseljačijo tako dolgo v jesen
in nikjer ne kriče še pod betonom
o zelenem spominu svojim ljudem.*

*Nikjer niso hoste tako skrivnostne
z brezni in grapami, ki jih je zlo
polnilo s trupli, da njih belo okostje
sije potomcem v neprijazno temò.*

*Lepa je moja dežela. Lepa do muke.
Samo tu gruli prsteno grlo rim.
Samo tu so tudi groze manj hude.
Samo tu lahko živim.*

Napovedovalka:

Slovenci smo si delo in praznike velikokrat popestrili s pesmijo. Ko se je raztegnil meh in se je zaslíšala klena slovenska pesem, so odpadli vsi okovi in skrbi, ki so težili ljudi. Čas za praznike, torej za veselje in pesem, pa je ravnokar pred nami. Prednovoletni čas pomeni novo upanje, nove želje in pričakovanja. Slovenci smo veseli ljudje, ki se znamo sprostiti in poveseliti. To veselje in prešernost sta nam bila položena že v zibel, kot pravi Ivan Cankar : »Veseli ljudje bodo živeli tod, pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje.«

Recitacija: Ivan Cankar, Kurentova pesem v izvedbi profesorice za slovenščino

*O domovina,
ko te je Bog ustvaril,
te je blagoslovil z obema rokama
in je rekel:
Tod bodo živeli veseli ljudje.*

*Skopo je meril lepoto,
ko jo je trosil od vzhoda do zahoda;
šel je mimo silnih pokrajin,
pa se ni ozrl nanje –
puste leže tam,
strme proti nebu s slepimi očmi in prosijo milosti.
Nazadnje mu je ostalo polno perišče lepote;
razsul jo je na vse štiri strani,
od štajerskih goric do strme tržaške obale
ter od Triglava pa do Gorjancev
in je rekel:
Veseli ljudje bodo živeli tod;
pesem bo njih jezik
in njih pesem bo vriskanje!
Vse, kakor je rekel, se je zgodilo;
bogatejši so pač drugi jeziki;
pravijo tudi, da so milozvočnejši
in bolj pripravní za vsakdanjo rabo –
ali slovenska beseda
je beseda praznika, petja in vriskanja.
Iz zemlje same zveni
kakor velikonočno potrkavanje
in zvezde pojo,
kadar se na svoji svetli poti ustavijo
in se ozro
na čudežno deželo pod seboj.
Vesela domovina,
pozdravljena iz veselega srca!*

Napovedovalka:

Naj bo naša domovina res vesela. Počastimo jo lahko tudi mi s svojim pozitivnim odnosom in samozavedanjem, da smo Slovenci, da je Slovenija naš dom, naša domovina. Svoja razmišljanja o tem je v spisu, ki ga je napisal v okviru literarnega natečaja Moja rodna domovina, izrazil tudi naš dijak. Prosim, da nam svoj spis prebereš.

Dijak:

Kadar zaslišim besedo domovina, pomislim na Jadransko morje, kraške jame, panonske ravnine, prelepe gore. Vem pa, da domovina ni samo to, domovina smo tudi ljudje, ki v tej državi prebivamo.

V ospredje letošnjega natečaja je postavljeno vprašanje, kaj si mladi mislimo o domovini. Večina si o domovini ne misli ničesar, kot da ne obstaja. Menijo, da je to nekaj samoumevnega, danega, o čemer jim ni potrebno razmišljati, o tem naj razmišljajo tisti, ki to domovino vodijo, pomembno je, da njim nič ne manjka, da se lahko posvečajo svojemu življenju in problemom. Jaz pravim, da se pošteno motijo. Takšno napačno razmišljanje ne vodi nikamor.

Vedno pa ni bilo tako. V preteklosti smo bili Slovenci zatirani. A temu smo se odrekli. 23. decembra 1990 smo se na plebiscitu odločili za samostojnost in neodvisnost. Pol leta kasneje je na podlagi tega nastala Republika Slovenija, svobodna in samostojna država. Uzakonili smo tudi svoj materni jezik, slovenščino. A nanj pogosto pozabljamo. Mladi se ne zavedamo, kako velik pomen ima naš jezik za nas. Raje uporabljamo slengovske besede kot knjižne. Novinarji in politiki ravnajo podobno.

Pa vendar si mnogi naši kulturni delavci in učitelji prizadevajo ohraniti slovenščino med mladimi. Učitelji nas v šolah učijo pomena slovenščine. Prizadevajo si, da bi bili mi mladi zavedni Slovenci, ko odrastemo. Od nas pričakujejo, da bomo za našo domovino skrbeli bolje, kot zanjo skrbijo sami.

Seveda nas učijo tudi o ljudeh, ki so izoblikovali našo državo in jezik. Učili smo se, da je Primož Trubar leta 1550 napisal prvi slovenski knjigi, Katekizem in Abecednik. Od učiteljev smo slišali tudi za Janeza Vajkarda Valvasorja in njegovo knjigo Slavo vojvodine Kranjske. V šoli smo brali, kako Valentin Vodnik v pesmi Dramilo Slovence poziva k delu. Veliko poudarka smo posvetili Francetu Prešernu, ki je našo izpovedno poezijo postavil na evropsko ravan. Učili smo se tudi o Josipu Jurčiču in Simonu Gregorčiču. V moderni pa smo spoznali mojstra črtice Ivana Cankarja.

Čeprav smo imeli in imamo mnoge domoljube, pa se Slovenci zadnje čase vse manj razumemo in se vse bolj delimo. Posamezniki mislijo samo nase, ostale pa puščajo v bedi in bridkosti. Določeni so skrivoma uničili vse, kar so naši starši gradili dve desetletji.

Menim, da moramo Slovenci v času krize stopiti skupaj in rešiti te težave.

Če bomo to storili, nas čaka lepa in blesteča prihodnost. Sami vemo, kaj je najboljše za nas. Smo Slovenci, ki gradimo našo domovino, Republiko Slovenijo. Menim, da ja natečaj Moja rodna domovina odlična zamisel, saj se bomo mladi začeli zavedati, da spadamo k nečemu večjemu, da smo Slovenci pomemben del Evrope.

A ko se ozrem naokoli in ko pogledam, kaj se dogaja, me zaskrbi. Sprašujem se, kakšna bo moja prihodnost. Zanima me, ali se bom moral po študiju pridružiti množici brezposelnih ali pa stopiti na najbližje letalo za tujino. V takšni državi nihče noče živeti. Le kaj se je zgodilo s sanjami naših staršev o idilični in raznoliki evropski državi? So se te sanje v dvajsetih letih razblinile? Srčno upam, da ne.

Želim si, da bi Slovenci v prihodnje živeli v urejeni državi. Želim si, da ne bi uvažali hrane in gensko spremenjenih organizmov, če imamo dovolj zemlje za obdelovanje. Izkoristimo jo. Hočem, da bi ohranili jezik in kulturo ter spoštovali moralne vrednote, ki jih je v današnjem času vse manj. Naša sedanost je temačna, a potrudimo se in naredimo našo prihodnost svetlo.

Podobne besede sem večkrat slišal med svojci pa tudi po TV. Razumem jih pa šele sedaj, saj me je natečaj spodbudil, da sem začel razmišljati o svoji domovini.

Tudi jaz bi se rad nekoč vsak dan vračal v topel dom, obkrožen z vsemi, ki jih imam rad.

Domovina ni samo ozemlje na zemljevidu. Zame je to nekaj, kjer si lahko to, kar si. To je tam, kjer se počutiš domače. Domovina je nekaj, kar nosimo s sabo, v svojem srcu. To je to, kar nas naredi Slovence. Imejmo radi svojo domovino in jo spoštujmo.

Drugim želim, da bi »domovino čutili«, kajti bistvo je očem nevidno, vidiš ga pa takrat, ko o njem razmišljaš.

Napovedovalka:

Pa končajmo današnjo slovesnost s temi besedami: Začnite razmišljati o domovini, začnite jo čutiti, naj vam njeno bistvo ni več očem nevidno.

VIRI IN LITERATURA:

- Amnã idr. (2013). *Socialna in državljanska odgovornost*. Zbornik Nacionalne konference Socialna in državljanska odgovornost, Brdo pri Kranju, 10. oktober 2013, ur. Taštanoska, T. Ljubljana: Ministrstvo RS za izobraževanje, znanost in šport. Dostopno na: <http://www.zrss.si/sidro/files/SIDRO2013-zbornik.pdf>.
- Cuderman, V., Fatur, S., Kenda, J. J., Koler, S., Korošec, R., Krakar-Vogel, B., Poznanovič, M., Špacapan, A. (2009). *Branja 2: berilo in učbenik za 2. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1994). Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 158.
- Gabrič, A., Guštin, D., Prebilič, V., Prinčič, J., Toplak, C., Valič, A. (2008). *Osamosvojitve Slovenije: priročnik za učitelje osnovnih in srednjih šol*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kemperl, M. (2013). Sodobna umetnost in obvezne izbirne vsebine v gimnaziji. *Ars & Humanitas* 7(1), str. 131–148.
- Kovič, K. (1980). France Prešeren ali Kako biti pesnik. *Sodobnost* (1963), 28 (12), str. 1065–1079, dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UB4NCWBI/>.
- N. J. S. (2010). Domoljubje je stvar, zavest slehernega izmed nas [o predavanju dr. Vladimirja Prebiliča Ali je domoljubje preživetvo?]. *Posavje.info: informacijsko središče pokrajine Posavje*, dostopno na: <http://posavje.info/kultura/domoljubje-je-stvar-zavest-slehernega-izmed-nas.html>.
- Ovsec, D. J. (1992). *Velika knjiga o praznikih: praznovanja na Slovenskem in po svetu*. Ljubljana: Domus.
- Podrobnejša navodila o šolskem koledarju za srednje šole za šolsko leto 2014/15* (2014). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS, 7. 6. 2014 dostopno na: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/solski_koledar_za_srednje_sole/.

- Pogačnik, M. (2001). *Grb Republike Slovenije*, dostopno na: www.slovenia.si/file-admin/dokumenti/misc/grb.html.
- Pravilnik o šolskem koledarju v srednjih šolah* (2012). Uradni list RS, št. 50 (2012), dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=109155#!/Pravilnik-olskem-koledarju-v-srednjih-solah>.
- Prebilič, V., Haček, M., Kukovič, S., Brezovšek, M. (2013). *Odnos mladih do domoljubja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Skupaj močnejši: OZN in vloga Slovenije v njej za učence in učitelje zadnjega triletja* OŠ, 31. 5. 2014 dostopno na: www.skupaj-mocnejsi.si.
- Srednješolski izobraževalni programi (šolsko leto 2014/15)*, 31. 5. 2014 dostopno na: <http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2014/programi/index.htm>.
- Vlada Republike Slovenije: državni simboli*, 31. 5. 2014 dostopno na: http://www.vlada.si/o_sloveniji/politichni_sistem/drzavni_simboli.
- Zakon o gimnazijah* (2007). Uradni list RS, št. 1(2007), dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=77724>.
- Zakon o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije ter o slovenski narodni zastavi* (1994). Uradni list RS, št. 67(1994), dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199467&stevilka=2392>.
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju* (1996). Uradni list RS, št. 12 (1996), 44(2000), 79(2006), dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=1996568>.

DODATNO BRANJE:

- Amnå, E. idr. (2013). *Socialna in državljanska odgovornost* (zbornik Nacionalne konference Socialna in državljanska odgovornost, Brdo pri Kranju, 10. oktober 2013, ur. Taštanoska, T.). Ljubljana: Ministrstvo RS za izobraževanje, znanost in šport, dostopno na: <http://www.zrss.si/sidro/files/SIDRO2013-zbornik.pdf>.
- Gabrič, A. idr. (2008). *Osamosvojitve Slovenije: priročnik za učitelje osnovnih in srednjih šol*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Haček, M. (2008). *Državlјanska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu* [končno poročilo raziskovalnega projekta]. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Inštitut za družbene vede, Center za politološka raziskovanja, dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-AVNLHWA5>.
- Horvat, M. (2. 10. 2009). Koliko patriotizma? *Mladina* 39, str. 34–36, dostopno na: <http://www.mladina.si/48421/koliko-patriotizma/>.

- Jarc, K. (2011). *Domovinska tematika pri književnem pouku v osnovni šoli* [magistrsko delo]. Ljubljana: Filozofska fakulteta UL, Oddelek za slovenistiko.
- Karba, P. idr. (2013). *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi: Domovinska in državljanska kultura in etika* (ur. Karba, P.). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, dostopno na: <http://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve%20pouka%20v%20osnovno%C5%A1olski%20praksi%20DOMOVINSKA%20IN%20DR%C5%BDAVLJANSKA%20KULTURA%20IN%20ETIKA%201.%20del/files/assets/common/downloads/publication.pdf>.
- Kemperl, M. (2013). Sodobna umetnost in obvezne izbirne vsebine v gimnaziji. *Ars & Humanitas* 7(1), str. 131–148, dostopno na: <http://revije.ff.uni-lj.si/ars-humanitas/article/view/749/597>.
- Lukšič-Hacin, M. idr. (2011). *Medkulturni odnosi kot aktivno državljanstvo*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Luthar, O. idr. (2011). *Ugrabljena ljubezen: priručnik za pouk o domoljubju/Oteta ljubav: priručnik za nastavo građanskog vaspitanja/Abducted love: workbook for the teaching about civic education* (ur. Petrović, T.). Ljubljana: ZRC SAZU, dostopno na: http://sir.zrc-sazu.si/sites/default/files/attachments/Ugrabljena_ljubezen.pdf.
- Ovsec, D. J. (1992). *Velika knjiga o praznikih: praznovanja na Slovenskem in po svetu*. Ljubljana: Domus.
- Prebilič, V., Barle Lakota, A. (2011). Domoljubje v slovenskem šolskem sistemu. *Šolsko polje: revija za teorijo in raziskave vzgoje in izobraževanja* 22(1–2), str. 175–185, dostopno na: http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/digitalna_knjiznica/SP/2011/%C5%A0olsko%20polje,%20letnik%20XXII,%20%C5%A1tevilka%201-2.pdf.
- Prebilič, V., Haček, M., Kukovič, S., Brezovšek, M. (2013). *Odnos mladih do domoljubja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Sardoč, M. (2011). Državljanstvo in državljanska enakost v sodobni pluralni družbi. *Časopis za kritiko znanosti* 39(246), str. 205–220, dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-Z3GTRJGL/?query=%27keywords%3d%C4%8Casopis+za+kritiko+znanosti+sardo%C4%8D%27&pageSize=25>.
- Žalec, B. (2004). Domovinska vzgoja v luči pomembnosti kolektivnih identitet. *Šolsko polje: revija za teorijo in raziskave vzgoje in izobraževanja* 15(1–2), str. 172–187.

ŠTUDIJA PRIMERA: KOROŠKI SLOVENCİ VČERAJ IN DANES. ETNIČNA IDENTITETA PRI SLOVENCİH NA KOROŠKEM.

dr. Danijel Grafenauer
Inštitut za narodnostna vprašanja

Uvod¹

Glavnina avtohtone slovenske narodne skupnosti v Republiki Avstriji živi v južnih predelih Zvezne dežele Koroške. Manjši del avtohtone slovenske narodne skupnosti pa živi tudi v Zvezni deželi Štajerski. Slovencev na Koroškem je po ocenah uradov v Sloveniji med 30 in 40 tisoč, avtohtonih Slovencev v Zvezni deželi Štajerski pa okoli 1.500.² Nekateri slovenski in avstrijski raziskovalci ocenjujejo, da je Slovencev v Avstriji nekaj deset tisoč več, med 40 in 60 tisoč.³

Nekdanji predsednik slovenske države dr. Danilo Türk je poleti 2009 na predavanju v Tinjah/Tainach na Koroškem izpostavil in zaokrožil nekaj temeljnih

¹ Prim. Danijel Grafenauer, Slovenstvo v zedinjeni Evropi: zgodovinske izkušnje in razvojne možnosti slovenskih narodnih skupnosti/Die Slowenen im vereinten Europa: historische Erfahrungen und Entwicklungschancen der slowenischen Volksgruppen. V: Peter Karpf, Thomas Kassl, Werner Platzer, Udo Puschnig (Hgg.), *Kärnten Dokumentation. Sind wie alle Europäer oder ist noch Platz für Volksgruppen?*, Band 26, Amt der Kärntner Landesregierung, Klagenfurt, str. 24–53.

² Spletni vir: http://www.uszs.gov.si/si/slovinci_v_zamejstvu_in_po_svetu/slovinci_v_zamejstvu/, dne 6. 11. 2009.

³ Prim. Janez Stergar, *Republika Slovenija in zamejstvo*. V: Acta Histriae, Koper, let. 11, št. 2 (2003), str. 100 in M. Klemenčič, V. Klemenčič, *The Endeavors of Carinthian Slovenes for Their Ethnic Survival with/against Austrian Governements after World War II: Selected Chapters*. *Celovec-Ljubljana-Dunaj: Mohorjeva založba*, 2006, str. 126. Albert F. Reiterer, *Lebenswelt Muttersprache: das Slowenische und seine heutige Wahrnehmung - ein Bericht*. V: *Kärntner Jahrbuch für Politik*, Jg. 2000, Klagenfurt, str. 340–362.

ugotovitev,⁴ ki po mojem mnenju odražajo realno sliko in ponujajo možnosti za prepotreben premik na področju, ki mu na slovenski strani pravimo »koroško vprašanje«. Kljub sprejetju novega Zakona o narodnih skupnostih v Republiki Avstriji, ki je začel veljati 27. 7. 2011, koroški Slovenci še naprej izpostavljajo navedena vprašanja, nekatera sicer z manjšo intenziteto (npr. vprašanje postavitve dvojezičnih krajevnih napisov). Primer koroških Slovencev bi lahko postal model za razreševanje manjšinskih pravic v EU. Gre namreč za manjšino, ki živi v moderni in gospodarsko uspešni državi, ki ima na področju manjšinske politike kontinuiteto odprte manjšinske politike, vendar ima primanjkljaj glede izvedbene zakonodaje in izvajanje le-te.⁵ Koroški Slovenci imajo na podlagi mednarodnega prava, ustave in Avstrijske državne pogodbe (ADP) zagotovljene posebne manjšinske pravice, kar ustvarja možnost iskanja novih modelov uresničevanja manjšinskih pravic med univerzalnimi človekovimi pravicami in posebnimi manjšinskimi pravicami. Naštel bom nekaj področij, kjer v Sloveniji vidimo priložnosti za izboljšavo in so vsa okvirno zajeta v ADP.

Področje, kjer bi bilo treba razmisliti o napredku, je področje dvojezičnega šolstva. Glede na to, da se je v zadnjih letih povečal vpis k dvojezičnemu šolstvu na Koroškem (okoli 46 odstotkov vseh otrok na dvojezičnem ozemlju Koroške, ki ga je opredelila Uredba o dvojezičnem šolstvu z dne 3. oktobra 1945, danes obiskuje ljudske šole – okoli 77 šol; večina (80 odstotkov) otrok prihaja iz družin, kjer slovenščina ni materni jezik oz. občevalni jezik; za primerjavo naj zapišem, da je bil ta delež v 70. letih 20. stoletja samo 12-odstoten), lahko ugotovimo, da je čas za korak naprej. Potrebne so razprave glede organiziranja, metodike in didaktike, ki bodo odgovorile tudi na druga vprašanja dvojezične in večjezične vzgoje v današnjih okoliščinah. Univerza v Celovcu (Pedagoška fakulteta) že dela korake v tej smeri.

Naslednje področje je uporaba jezika manjšine kot uradnega jezika in dvojezična topografija. To področje, ki je v Avstriji posebej občutljivo,⁶ je v Sloveniji sprejeto kot nekaj povsem naravnega in kot dodana vrednost k pestrosti krajine na dvojezičnih območjih.

Izpostaviti velja medije kot tisto povezovalno silo, ki krepi stike in čezmejno sodelovanje ter s tem prispeva k boljšemu poznavanju ljudi v pokrajini. S kakovostnim delovanjem medijev padajo določeni tabuji in se povečuje raznovrsten napredek. Posebej poudarjam gospodarsko sodelovanje, ki vzajemno krepi

⁴ Danilo Türk, *Manjšinsko vprašanje v spreminjajoči se Evropi*, Tinje/Tainah 5. julij 2009. Prim. spletni vir: <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/dokumentiwweb/EB8F1E8689A52D5DC12575CC004551BB?OpenDocument>.

⁵ Avguštin Malle, Problematika slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem, Z. Medarič, M. Sedmak, N. Vilhar (ur.), *Narodne manjšine 5. Živeti z mejo. Slovenski kulturni prostor danes*. Ljubljana: Odbor SAZU za preučevanje narodnih manjšin, Inštitut za narodnostna vprašanja, ZRS Koper, 2002, str. 63–65.

⁶ Matjaž Klemenčič, Več kot pol stoletja po podpisu avstrijske državne pogodbe ostaja problem dvojezičnih, označb in napisov topografskega značaja' na avstrijskem Koroškem neresen, *Razprave in gradivo*, Ljubljana, št. 53–54 (2007), str. 178–203.

manjšino in obe državi ter prinaša konkretne rezultate, še posebej ob gospodarskih turbulencah, ki smo jim priča v zadnjem času.

Odrpto ostaja tudi vprašanje primerne organiziranosti narodne skupnosti. Ker odločitve o narodni skupnosti ne morejo biti sprejete mimo nje, z optimizmom gledamo na dogovarjanje vseh treh zastopniških organizacij koroških Slovencev: Narodnega sveta koroških Slovencev (NSKS), Zveze slovenskih organizacij (ZSO) ter Skupnosti koroških Slovencev in Slovencev (SKS).

Na koncu je treba pripomniti, da z uspešno in zadovoljno manjšino ter medsebojnim sodelovanjem pridobivata tako Avstrija in Slovenija, ena kot država, v kateri živi narodna manjšina, in druga kot država matičnega naroda. Dejstvo je, da okvir Evropske unije omogoča, da odprta vprašanja rešujemo še bolj strpno in odprto, ter pušča odprta vrata za nove, inovativne rešitve.

Ne glede na nekatere pozitivne premike pri urejanju manjšinskih vprašanj slovenskih narodnih skupnosti v sosednjih državah ostajajo vprašanja njihovega neurejenega statusa in manjšinskih pravic visoko na lestvici zainteresirane javnosti in s tem posredno slovenske politike.

Slovenska politika je po zgodovinskem premiku osamosvojitve na začetku 90. let prejšnjega stoletja in po vključitvi države v vse evropske institucije začela nastopati na zunanjepolitičnem odru bolj suvereno in pogumno. To se kaže v vrsti izjav najvišjih slovenskih politikov v zadnjem letu in pol. Po mnenju nekaterih slovenskih razumnikov je obstoj Slovenije neposredno odvisen od preživetja in uresničenja evropske ideje. Res je tudi, da lahko Slovenci s svojimi bogatimi izkušnjami veliko pomagamo pri premisleku o nadaljnjih poteh evropske demokracije. V Evropsko skupnost smo kot nova država vstopili ravno v času, ko se je razvijalo novo evropsko samorazumevanje. Kot narod in nacija bomo napredovali le, če bomo tvorno sodelovali pri oblikovanju evropske skupnosti na podlagi vrednot globalne etike.⁷ In to velja za ves slovenski kulturni prostor, ki se širi v sosednjih državah na slovenskem etničnem ozemlju, kjer živijo slovenske avtohtone manjšine.

Kratek zgodovinski oris⁸

Koroški Slovenci so bili do leta 1918 del vseslovenskega političnega dogajanja. Odločilno so sooblikovali prvi slovenski politični program Zedinjene Slovenije (Matija Majar – Ziljski) in kasneje aktivno sodelovali z nemškim katoliškim konservativnim taborom, s čimer so hoteli v duhu enakopravnosti reševati svoje

⁷ Tine Hribar, Predgovor. V: France Bučar, *Slovenci in prihodnost*. Radovljica: Didakta, 2009.

⁸ Uvod je delno povzet po Danijel Grafenauer, Oris politične organiziranosti koroških Slovencev: koroški Slovenci ob koncu jubilejnega leta 1920 – 1945 – 1955 – 2010. *Novi razgledi*, 22.okt. 2010, letn. 2, št. 17/18, str. 7–9.

narodnostne probleme.⁹ Prav tako so si prizadevali udejanjiti samostojno slovensko liberalno gibanje na Koroškem, ki je doseglo višek z ustanovitvijo »Trdnjave« in izvedbo treh taborov na Koroškem (Bistrica pri Pliberku, Žoprače in Zgornje Buhlje pri Grabštajnu).¹⁰ Do oblikovanja slovenske liberalne stranke, ki bi na Koroškem združevala slovensko meščanstvo, ni prišlo. Premožni kmetje, trgovci in obrtniki so se zato večinoma politično priključili nemški nacionalno liberalni stranki, ki je ohranjala in utrjevala prevlado nemškega meščanstva v deželi.¹¹ Po mnogih razočaranjih, ki so jih doživeli z nemškimi konservativci, so se koroški Slovenci začeli organizirati v vedno bolj gosto mrežo društev in zadrug, ki so se integrirala v slovensko nacionalno mrežo s središčem v Ljubljani.¹² Naposled so se leta 1890 organizirali v samostojnem *Katoliškem političnem in gospodarskem društvu za Slovence na Koroškem* in z udeležbo na I. katoliškem shodu leta 1892 v Ljubljani manifestativno pokazali, da se opredeljujejo kot sestavni del vseslovenskega konservativnega političnega gibanja.¹³

Jeseni 1917 so se koroški Slovenci vključili v deklaracijsko gibanje za ustanovitev Države Slovencev, Hrvatov in Srbov ter avgusta in septembra 1918 sodelovali pri ustanavljanju Narodnega sveta v Ljubljani in njegovega pokrajinskega odseka v Celovcu.¹⁴ Prihod prvih vojaških enot Države SHS na Koroško je pomenil tudi začetek vojaških in političnih bojov za slovensko Koroško, ki so doživeli neuspešen epilog s plebiscitom 10. 10. 1920. Do celovite organizacije slovenske oblasti v območju do »žive jezikovne meje« tedaj ni prišlo.¹⁵ Je pa slovenska stran v plebiscitni coni A od junija 1919 organizirala upravno, kulturno, šolsko in politično oblast v smislu narodnih interesov, kar je pomenilo, da so prepovedali delovanje političnih strank. Deloma je bilo dopuščeno delovanje Jugoslovanske socialdemokratske stranke kot protiutež koroško-nemškim socialnodemokratskim strokovnim organizacijam.¹⁶

⁹ Janko Pleterški, *Narodna in politična zavest na Koroškem. Narodna zavest in politična orientacija prebivalstva Slovenske Koroške v letih 1848–1914*. Ljubljana: Slovenska matica, 1965, str. 29–58 in 170–171.

¹⁰ Avguštin Malle, Idejna diferenciacija med koroškimi Slovenci. V: *Simpozij o dr. Jošku Tischlerju. Zbornik predavanj in prispevkov*. Celovec Ljubljana-Dunaj, Mohorjeva, 2009, str. 106.

¹¹ Pleterški, *Narodna in politična zavest na Koroškem...*, str. 129–135 in Janko Pleterški, Pomen Koroške preteklosti od srednjega veka do prve svetovne vojne. V: Janko Liška et al. (ur.), *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes*. Ljubljana – Celovec: Komunist in Drava, 1984, str. 28.

¹² Andreas Moritsch, Nacionalne ideologije na Koroškem. V: Andreas Moritsch (izd.), Tina Bahovec (ur.). *Koroški Slovenci 1900–2000. Bilanca 20. stoletja*. (Unbegrenzte Geschichte/ Zgodovina brez meja, 8). Celovec-Ljubljana-Dunaj: Mohorjeva, 2000/2001, str. 15.

¹³ Pleterški, *Narodna in politična zavest na Koroškem...*, str. 253, 263.

¹⁴ Janez Stergar, Koroški Slovenci. V: *Enciklopedija Slovenije* (zvezek 6), Krek-Marij. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992, str. 296.

¹⁵ Janko Pleterški, *Koroški plebiscit 1920. Poskus enciklopedične razlage gesla o koroškem plebiscitu/Kärntner Volksabstimmung 1920. Versuch einer enzyklopädischen Auslegung des Stichwoertes »Kärntner Volksabstimmung«* (zbirka ZČ 27, Ethnicity 5). Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev, Inštitut za narodnostna vprašanja, 2003, str. 14–15.

¹⁶ Tone Zorn, Prispevek k vprašanju jugoslovanske uprave v plebiscitni coni A. V: Janko Pleterški, Lojze Ude, Tone Zorn (ur.). *Koroški plebiscit. Razprave in članki*. Ljubljana: Slovenska matica, 1970, str. 288.

Po 10. oktobru 1920 je prišlo do »eksodus« skoraj vse intelektualne elite, kar historična literatura označuje za najtežji poplebiscitni udarec za koroške Slovence.¹⁷ Že leta 1921 so preostali narodni delavci obnavljali manjšinske organizacije. Februarja je bila ustanovljena *Zveza koroških zadrug*, marca istega leta pa se je na občnem zboru sestalo *Katoliško politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem*. Izhajati je začel list *Koroški Slovenec*, ki je predstavljal glasilo omenjenega društva. Na nekdanjem plebiscitnem ozemlju so bile aprila 1921 prvič izvedene občinske volitve s splošno, enako, tajno in neposredno volilno pravico. V 24 občinah je bilo izvoljenih nad 150 odbornikov slovenskih list in osem slovenskih županov (Blato, Žvabek, Ledince, Bilčovs, Slovenji Plajberk, Sele, Bistrica pri Pliberku, Bistrica v Rožu).¹⁸ Na deželnozborskih volitvah junija 1921 je Koroški slovenski stranki uspelo pridobiti dva mandata (Ferdo Kraiger in Vinko Poljanec, ki je med obema svetovnima vojnama vodil prosvetno življenje koroških Slovencev). Ves čas prve avstrijske republike je manjšini s stalnim volilnim izidom nekaj pod 10.000 glasov uspevalo v deželni zbor izvoliti po dva poslanca (prvima so sledili še Franc Petek, Ivan Starc in Janko Ogris).¹⁹ V drugi polovici dvajsetih let 20. stoletja sledimo poskusom ureditve položaja koroških Slovencev s t. i. kulturno avtonomijo; ti so se leta 1930 neuspešno končali zaradi nasprotovanja nemškonacionalnega Heimatbunda. V ta čas sodi tudi organizirano naseljevanje nemškega prebivalstva iz Nemčije na dvojezično ozemlje in uveljavljanje »vindišarske« teorije. Ta je slovensko prebivalstvo na Koroškem ločevala na Slovence (tiste, ki so se zavzemali za narodno enakopravnost) in na »domovini zveste vindišarje«, ki naj bi se v vsem podrejali nemškemu nacionalizmu in njegovim ciljem.²⁰

V manjšinskem življenju so še naprej imeli veliko vlogo narodno zavedni duhovniki. Zaradi katoliške usmeritve vodstva manjšinskega političnega življenja so koroški Slovenci mirno sprejeli konec parlamentarizma in uvajanje avtoritarnega stanovskega sistema v Avstriji 1933–34. Prišlo je do organizacijskih in personalnih sprememb pri vodstvih manjšinskih predstavništev. Na politično in kulturno prizorišče koroških Slovencev je stopil verjetno najpomembnejši koroški Slovenec v Avstriji 20. stoletja – dr. Joško Tischler. Manjšino je zastopal v deželnem vodstvu *Domovinske fronte*, leta 1937 pa je postal tudi predsednik *Slovenske prosvetne zveze*. Ker so voditelji koroških Slovencev kljub raznovrstnim pritiskom stanovske države, dežele in nemškonacionalnih organizacij še naprej podpirali vladajoči režim, so se nekateri koroški Slovenci oddaljili od političnega

¹⁷ Danijel Grafenauer, Koroški Slovenci – begunci in njihova družbena integracija v osrednji Sloveniji. V: Peter Štih (ur.), *Migracije in slovenski proctor od antike do danes*. (Zbirka *Zgodovinskega časopisa* 39). Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2010, str. 474–487.

¹⁸ Janez Stergar et al., Kronološki pregled zgodovine koroških Slovencev od 1848 do 1983. V: Janko Liška et al. (ur.), *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes*. Ljubljana – Celovec: Komunist in Drava, 1984, str. 213–214.

¹⁹ Janez Stergar, Koroški Slovenci. V: *Enciklopedija Slovenije*, (Zvezek 6), Krek-Marij. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992, str. 297.

²⁰ Tone Zorn, Koroški Slovenci v prvi avstrijski republiki. V: Janko Liška et al. (ur.), *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes*. Ljubljana – Celovec: Komunist in Drava, 1984, str. 43.

predstavništva koroških Slovencev. Vendar posledica tega ni bilo ustanavljanje novih manjšinskih struktur.²¹ Pri glasovanju o priključitvi Avstrije Hitlerjevi Nemčiji aprila 1938 so voditelji (Joško Tischler in liberalni Franc Petek) priporočali koroškim Slovencem, da iz taktičnih razlogov glasujejo za dejansko že izvedeno priključitev. Kljub temu so bili že leta 1938, posebej pa po izbruhu druge svetovne vojne septembra 1939 ter po napadu na Jugoslavijo, voditelji koroških Slovencev izpostavljeni nacističnemu preganjanju. Leta 1942 je bilo okoli 1000 koroških Slovencev (200 družin) prisilno izseljenih v Nemčijo. Po končani vojni so se večinoma vrnil na svoje opustošene domove.

Medtem ko se Avstrija večinoma ni odzvala klicu protinacistične koalicije, so koroški Slovenci v sklopu vseslovenskega odpora proti okupatorju odločilno prispevali k ponovnemu »vrisu«²² druge avstrijske republike (s predvojnimi mejami) na evropski politični zemljevid. Na dvojezičnem Koroškem se je skupaj krajši ali daljši čas relativno stalno borilo okrog 3000 partizanov. Od teh je bilo najmanj 927 domačinov iz slovenske Koroške. Po narodnosti so bili večinoma Slovenci. Na slovenskem Koroškem je padlo več kot 600 partizanov. Med žrtvami ima poseben pomen trinajst »selskih žrtev«, ki jim je posebno sodišče aprila 1943 izreklo smrtno obsodbo zaradi sodelovanja v narodnoosvobodilnem gibanju na Koroškem in so jih obglavili na Dunaju.²² V nekaterih gorskih občinah slovenskega dela Koroške je delež političnih preganjancev in civilnih smrtnih žrtev nazizma daleč nad vseslovenskim povprečjem.

16. maja 1945 je bil v Celovcu na množičnem zborovanju izvoljen *Pokrajinski odbor OF za slovensko Koroško* kot najvišji upravni organ za slovensko in dvojezično ozemlje Koroške. Za predsednika je bil izvoljen dr. Franc Petek, v njem pa so sodelovali tudi protifašisti iz vrst Avstrijcev. S posebno deklaracijo so pozvali antifašiste obeh narodnosti v skupna prizadevanja za obnovo dežele ter razvoj demokracije v okviru nove Jugoslavije. Britanci so sprva kot zavezniška zasedbena sila na Koroškem POOF priznali kot predstavnika jugoslovanske oblasti v deželi, vendar so mu odvzeli to priznanje, ko se je morala jugoslovanska armada čez nekaj dni na pritisk zahodnih zaveznikov umakniti.²³

Joško Tischler je julija 1945 vstopil kot deželni svetnik v začasno deželno vlado, kjer je prevzel manjšinski referat. Zaradi mednarodnega položaja in jugoslovanskih ozemeljskih zahtev po slovenskih delih Koroške je Tischler s sodelavci dosegel, da je deželna vlada pod pritiskom sprejela *Odredbo o oblikovanju obveznih*

²¹ Janez Stergar, Koroški Slovenci. V: *Enciklopedija Slovenije*, (Zvezek 6), Krek-Marij. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992, str. 298.

²² Prim. Marjan Linasi, *Koroški partizani. Protinacistični odpor na dvojezičnem Koroškem v okviru slovenske Osvobodilne fronte*. Celovec–Ljubljana–Dunaj: Mohorjeva, 2010, str. 74 in 678–692.

²³ Janez Stergar et al., *Kronološki pregled zgodovine koroških Slovencev od 1848 do 1983. V: Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes*, Janko Liška et al (ur.). Ljubljana-Celovec: Komunist, Drava, 1984, str. 245.

*dvojezičnih ljudskih šol na južnem ozemlju Koroške,*²⁴ ki je pomenila velik kakovostni preskok v šolstvu koroških Slovencev.

Celotna politika POOF je bila usmerjena v boj za priključitev slovenskih delov Koroške.²⁵ Kmalu so se obnovile predvojne kulturne in gospodarske organizacije koroških Slovencev. POOF za Slovensko Koroško je nameraval kandidirati na prvih povojnih volitvah pod imenom *Osvobodilna fronta*. Zavezniške sile na Dunaju so glavnemu kandidatu stranke Tischlerju predložile v podpis izjavo, da stranka ne bo v volilnem boju, in sicer izpostavljala odprtega mejnega vprašanja. Tischler je po oklevanju podpisal. S tem se ni strinjal POOF, ki je listo umaknil. Tischler je kot predsednik stranke in deželni svetnik odstopil.²⁶ Njegov odstop in neudeležba na deželnozborskih volitvah s samostojno slovensko listo sta bila usodna za nadaljnji politični razvoj koroških Slovencev.²⁷

Poletje 1949 pomeni resnično prelomnico tudi v političnem življenju koroških Slovencev. Glavno vlogo je imel sklep ministrov štirih velesil o ohranitvi avstrijskih meja. Tako je manj kot mesec po ustanovitvi *Narodnega sveta koroških Slovencev* (NSKS) 28. junija 1949 (prvi predsednik dr. Joško Tischler), ki je organizacija katoliške skupine koroških Slovencev, bila 17. julija 1949 v okviru OF za slovensko Koroško ustanovljena *Demokratska fronta delovnega ljudstva* (DFDL). Namen je bil poleg Slovencev zajeti tudi »demokratske« Avstrijce in »napredne« sodeželane slovenskega maternega jezika. Na ustanovnem občnem zboru v Celovcu je bila sprejeta resolucija, ki jo je DFDL kot spomenico predložila svetu namestnikov zunanjih ministrov štirih velesil v Londonu in dunajski vladi z zahtevo, da bi bile v ADP vključene tudi določbe o zavarovanju osnovnih pravic in nacionalne enakopravnosti koroških Slovencev. Resolucija je odpirala mnogo življenjsko pomembnih vprašanj koroških Slovencev in predlagala rešitve. Delo DFDL je v začetku ovirala odločitev na pariški konferenci o nespremembi meja, ki je povzročila razočaranje med člani. Marca 1955 je bila na skupnem sestanku političnih, gospodarskih in kulturnih organizacij, ki so se prištevala k levemu idejnemu polu, ustanovljena *Zveza slovenskih organizacij* (ZSO), ki je tako dejanska naslednica DFDL. Za predsednika je bil izvoljen dr. Franci Zwitter.²⁸

²⁴ Avgustin Malle, Idejna diferenciacija med koroškimi Slovenci. V: *Simpozij o dr. Jošku Tischlerju. Zbornik predavanj in prispevkov*. Celovec Ljubljana-Dunaj, Mohorjeva, 2009, str. 118.

²⁵ Valentin Inzko, Politična in ideološka diferenciacija med koroškimi Slovenci (1945–1949). V: *Zvest domu, narodu in Bogu. 40 let Narodnega sveta koroških Slovencev, 10 let smrti dr. Joška Tischlerja*. Celovec: Narodni svet koroških Slovencev, 1989, str. 40–41.

²⁶ Dušan Nečak, *Koroški Slovenci v drugi avstrijski republiki (1945–1976). Osnutek za politično zgodovino*. Ljubljana: Borec, 1985, str. 39-50.

²⁷ Matjaž Klemenčič, Vladimir Klemenčič, *Prizadevanja koroških Slovencev za narodnostni obstoj po drugi svetovni vojni (izbrana poglavja)*. Celovec–Ljubljana–Dunaj: Mohorjeva, 2006/2007, str. 44.

²⁸ Anton Zorn, *Politična orientacija koroških Slovencev in boj za mejo v letih 1945–1950*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 1966, str. 215–219; Boris Jesih, *Med narodom in politiko. Politična participacija koroških Slovencev*. Celovec–Ljubljana: Drava, Inštitut za narodnostna vprašanja, 2007, str. 92–93.

Takoj po podpisu Pogodbe o obnovi neodvisne in demokratične Republike Avstrije maja 1955 so nemški nacionalci na Koroškem sprožili narodnostni in kulturni boj; uspešno, kot se je izkazalo.²⁹

Po ostrih volilnih polemikah in nizkih političnih udarcih leta 1949 in 1953 so koroški Slovenci presegli razhajanja s skupno Spomenico Avstrijski zvezni vladi z dne 11. oktobra 1955.³⁰ Del slovenske narodne skupnosti je po letu 1945 nastopal bolj ali manj redno na vseh volitvah (razen predsedniških ter volitvah v nekatere zbornice). Kljub uspehu na državnozborskih volitvah 1986, 1998 in 2013³¹ velja,³² da je največ realnih možnosti za uspeh še vedno pri občinskih volitvah in volitvah v koroško kmetijsko zbornico,³³ kjer je predsedstvo leta 2010 prevzel koroški Slovenec Hanzi Mikl.

Čeprav je bil odnos Slovenije do Narodnega sveta koroških Slovencev (NSKS) in nasprotno, od njegove ustanovitve 28. 6. 1949 pa do srede šestdesetih let 20. stoletja hladen, nekatera pričevanja kažejo, da je ustanovitev NSKS materialno podpirala že vsaj od začetka petdesetih let tudi slovenska politika.³⁴ Za t. i. uradno otoplitev odnosov med matico in desnim političnim polom koroških Slovencev velja leto 1965 in obisk predstavnikov obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev – *Narodnega sveta koroških Slovencev in Zveze slovenskih organizacij* – 19. in 20. novembra 1965 v Sloveniji, kar lahko označimo za uraden prelom v odnosih med Slovenijo in manjšinskimi organizacijami Slovencev na Koroškem. Obisk, ki se je zgodil na povabilo Izvršnega sveta SR Slovenije, so sodobniki označevali kot izredno pomemben dogodek, saj je šlo za prvi uradni obisk predstavnikov obeh osrednjih organizacij, torej ne glede na njihovo politično in svetovnonazorsko prepričanje.³⁵

Obe omenjeni organizaciji (NSKS in ZSO) danes vključujeta vrsto zvez, organizacij in društev, od katerih sta najpomembnejši krovni kulturni organizaciji koroških Slovencev *Krščanska kulturna zveza* (KKZ) in *Slovenska prosvetna zveza* (SPZ). Vsaka od organizacij je do leta 2003 izdajala svoj tedenski časopis; ZSO je izdajala

²⁹ F. A. Reiterer, *Minorities in Austria, Patterns of Prejudice* 27 (2), October 1993, pp. 49–62.

³⁰ Avguštin Malle, *Idejna diferenciacija med koroškimi Slovenci ...*, str. 121.

³¹ 6. oktobra 2013 je bila na listi liberalne stranke NEOS (Das neue Österreich) izvoljena v zvezni parlament na Dunaju koroška Slovenka, dr. Angelika Mlinar.

³² Matjaž Klemenčič, Vladimir Klemenčič, *Die Kärntner Slowenen und die Zweite Republik. Zwischen Assimilierungsdruck und dem Einsatz für die Umsetzung der Minderheitenrechte.* Klagenfurt/Celovec-Ljubljana/Laibach-Wien/Dunaj: Mohorjeva, 2010, str. 292–314 in 440–458.

³³ Avguštin Malle, *Organizacije, društva in ustanove slovenske narodne skupnosti na Koroškem.* Tipkopolis. Celovec, december 1997, str. 30.

³⁴ Prim. Boris Jesih, *Med narodom in politiko...*, str. 81; Janez Stergar, *Slovenija in koroški Slovenci (1920–1959).* V: Avguštin Malle (ur.), *Janko Ogris. Življenje in delo.* Celovec: Slovenska prosvetna zveza, Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu, Slovensko prosvetno društvo »Bilka« v Bilčovsu, 2001, str. 63–64.

³⁵ Danijel Grafenauer, *Tischlerjevi stiki s Klubom koroških Slovencev v Ljubljani.* V: *Simpozij o dr. Jošku Tischlerju. Zbornik predavanj in prispevkov.* Celovec Ljubljana-Dunaj, Mohorjeva, 2009, str. 168–169.

Slovenski vestnik, NSKS pa *Naš tednik*. Od takrat naprej obe organizaciji izdajata skupen tednik – *Novice*. Od leta 2003 deluje kot rezultat notranjih sporov v NSKS še tretja politična organizacija koroških Slovencev – *Skupnost koroških Slovencev in Slovenk* (SKS).³⁶

Obe osrednji politični organizaciji sta oblikovali skupni *Koordinacijski odbor koroških Slovencev* (KOKS), kjer sta v preteklosti uspešno usklajevali odprta vprašanja. Do osemdesetih let 20. stoletja smo bili priča zglednemu sodelovanju obeh organizacij v smislu t. i. »akcijske enotnosti«. Ker je delovanje le-tega v devetdesetih letih 20. stoletja popolnoma zamrlo, se je krepila zahteva NSKS po obliki javnopравниega zastopstva, ki pa ni doživela podpore drugih dveh krovnih organizacij.

Posamezni pripadniki narodne skupnosti se vključujejo tudi v stranke večinskega naroda (socialna demokracija, zeleni, tudi ljudska stranka, komunisti in liberalci).³⁷ Med temi velja posebej izpostaviti mag. Zalko Kuchling, sicer podpredsednico SKS in namestnico deželnega govornika Zelenih ter govornico za narodnostna vprašanja, dr. Mirka Messnerja, sopedrednika Komunistične partije Avstrije in njenega govornika za manjšinska vprašanja, Ano Blatnik, podpredsednico ZSO, zvezno svetnico in predsednico koroških socialdemokratskih žena, itd. Poleg naštetih velja omeniti še pripadnike slovenske narodne skupnosti, ki so večinoma v okviru avstrijske socialdemokratske stranke izvoljeni na županska, odborniška in druga politična ter preostala pomembna mesta družbenega življenja na južnem Koroškem. Našteti primeri kažejo, da je vključitev slovenske narodne skupnosti v politične stranke večinskega naroda do določene mere uspešna, saj daje nekatere rezultate.

ZSO in SKS sodelujeta pri t. i. konsenzni skupini na Koroškem, kjer se skupaj s predstavniki nemških Korošcev, socialnih partnerjev, katoliškega škofa itd. »trudijo za izboljšanje političnega vzdušja«, ki naj bi privedlo do tega, da bi se še drugi problemi vzajemno rešili.

Če upoštevamo še preostalo organiziranost na področju kulture, športa, gospodarstva, ugotavljamo, da imajo koroški Slovenci kljub statistični majhnosti izredno dobro institucionalno organiziranost na vseh področjih družbenega življenja.

Vpliv oblik organiziranega delovanja na ohranjanje etnične identitete koroških Slovencev

Raziskovalci etničnih vprašanj na primeru koroških Slovencev ugotavljamo, da obstoječe oblike političnega organiziranja pomembno vplivajo na podobo celotne slovenske narodne skupnosti na Koroškem v avstrijski in slovenski javnosti, ne vplivajo pa veliko na kakovost in oblike organiziranega delovanja na drugih družbenih področjih.

³⁶ Boris Jesih, *Med narodom in politiko...*, str. 74–80.

³⁷ Prav tam.

Ne glede na pogosto neučinkovitost obstoječe politične organiziranosti pa kažejo druge oblike organiziranega delovanja Slovencev v Avstriji moč njihovega prizadevanja za narodnostni obstoj. Če upoštevamo organiziranost na področju kulture, šolstva, gospodarstva in športa, ugotovljamo, da imajo koroški Slovenci kljub statistični majhnosti izredno dobro institucionalno organiziranost na vseh področjih družbenega življenja.

Približno 100 kulturno-prosvetnih društev, število njihovih kulturnih predstav in njihov obisk ter vsa druga dejavnost manjšinskih organizacij dokazujejo moč slovenske manjšine v Avstriji in že same po sebi nakazujejo, da število koroških Slovencev presega uradne številke avstrijskega popisa prebivalstva iz leta 2001 (približno 12.500 ljudi je na Koroškem navedlo kot jezik občevanja slovenščino). Če upoštevamo še slovenska športna društva (približno 30), slovenske gospodarske organizacije (Zveza bank s posojilnicami, Slovensko gospodarsko zvezo, Alpe-Jadranski center za čezmejno sodelovanje, Skupnost južnokoroških kmetov in kmetov), slovenske šolske organizacije in medije, ki poročajo v slovenskem jeziku, dobimo sliko solidne vpetosti slovenskih organizacij na vseh družbenih področjih v Avstriji.

Še posebej se velja v času, v katerem je pri večinskem narodu zaznati večjo naklonjenost do manjšine, spomniti na številne poskuse koroških Slovencev in prelomljene obljube avstrijskih oblasti glede uresničevanja manjšinskih pravic koroških Slovencev. In prav v teh dobrih 59 letih, kar Republiki Avstriji ni uspelo povsem npr. uresničiti določil 7. člena ADP glede dvojezičnih topografskih napisov, leži »izvirni« greh koroške deželne in avstrijske zvezne politike.³⁸

Manjšinstvo je danes marsikje že postalo konkurenčna prednost, torej ekonomska kategorija. Možnosti sodelovanja za pripadnike manjšine ob meji so (na primeru Slovenije): manjšine so lahko pobudniki in nosilci čezmejne kulturne izmenjave, so blažilci mednarodnih odnosov (oz. jih v določenih primerih zaostrujejo, če njihov status ni urejen), lahko spodbujajo čezmejno sodelovanje, so nosilci gospodarske promocije, imajo pomembno vlogo pri prevajalskih službah, spodbujajo turistične prireditve, znajo izkoriščati lokalne vire, so nosilci čezmejnih stikov in projektov na športnem, gospodarskem, socialnem in še kakšnem področju storitev. Za uspešno opravljanje teh procesov in sodelovanje v njih imajo pripadniki manjšine vse potrebne pogoje. Kot primer navajam avstrijske naložbe v Sloveniji. Pri podjetjih z najmanj 150 zaposlenimi do leta 2003 ni šlo v nobenem primeru brez sodelovanja pripadnikov slovenske manjšine v Avstriji.³⁹

³⁸ Danijel Grafenauer, Matjaž Klemenčič in Vladimir Klemenčič, *Die Kärntner Slowenen und die Zweite Republik. Zwischen Assimilierungsdruck und dem Einsatz für die Umsetzung der Minderheitenrechte*. Celovec–Ljubljana–Dunaj : Mohorjeva založba, 2010. 666 strani. V: *Zgodovinski časopis*, letn. 66 (2012), št. 3/4, str. 474–479.

³⁹ Bojan Brezigar, *Strategija za novi čas*, Sonia A. Avguštin, Luka Klopčič (ur.), *Ko ni več meja*. Ljubljana: Svetovni slovenski kongres, 2005, str. 21–26 in Zupančič, *Vloga in pomen narodnih manjšin v čezmejnem sodelovanju. Primer manjšin v Sloveniji in Slovencev v sosednjih državah...*, str. 26–41.

Nekaj o etnični identiteti pri koroških Slovencih

Nacionalni simboli in miti, ki se pojavljajo in reproducirajo v vsakdanji kulturi na ravni kolektivnega zavedanja, oblikujejo čustva in percepcije množic ljudi ter tako oblikujejo in vzdržujejo njihovo nacionalno zavest. Dejstvo je, da so lahko medijske podobe, zgodovina, državni in institucionalni simboli in predpisi ter znanstvene študije uporabljene kot gradniki neke nacije. Obstaja tanka ločnica med domoljubnimi čustvi in nestrpnimi nacionalizmi. Prehod te ločnice in izrabo patriotskih čustev ter njihovo nadomeščanje s šovinističnim sovražnim nacionalizmom smo lahko v preteklosti opazovali na avstrijskem Koroškem.⁴⁰ Med koroškimi Slovenci moramo upoštevati t. i. »koroško identiteto«, ki jo definirajo vsi prej naštetih postulatov, še posebej plebiscitno sporočilo o etnični delitvi. To se sicer poskuša v zadnjem času preseči s sporočili in akcijami tako večinskega kot manjšinskega prebivalstva dežele. Najbolj ga ponazarja peta »konsenzna« kitica koroške deželne himne:⁴¹

Dort wo gekämpft gestritten ward
Jahrzehnte lang bedrückend hart
endlich Vernunft und Toleranz
Koroška Kärnten neuer Glanz
Wir gehen voran jetzt Hand in Hand
geint ist unser Heimatland.

Tam, kjer prepirali smo se
skoz dolga desetletja že,
naj končno strpno in pametno
Koroška Kärnten nova bo.
Prijazno pojemo mi vsi,
zdaj drug ob drugem združeni.

Rezultat političnih odločitev in zgodovinskih dejstev je, da obstaja na avstrijskem Koroškem precej koroških Slovencev, ki se etnično ne identificirajo zgolj kot Slovenci ali Avstrijci, temveč je njihova etnična identiteta sestavljena oz. hibridna. To dejstvo je marsikdaj nepoznano političnim odločevalcem v Ljubljani in na Dunaju. Težave nastopijo, ko se ljudje, ki se ne opredeljujejo kot čisti nacionalni tipi, srečajo z njimi. Koroški Slovenci so tako podvrženi tako slovenskemu nacionalnemu diskurzu kot tudi avstrijskemu nacionalnemu diskurzu. V tem sobivanju obeh/več identitet prihaja do nerazumevanja oz. do izključenosti posameznikov iz avstrijske, pa tudi iz slovenske družbe. Hibridna identiteta je nesprijemljiva za nacionalno državo oz. družbo, pogosto je videna kot problematična in se razlaga z besedami, kot so asimilacija ali celo nacionalno izdajstvo. Ko se torej koroški Slovenec identificira kot Slovenec in Avstrijec hkrati, to enostavno pomeni, da ne gre za jasno zamejeno nacionalno identiteto, razlaga Maruša Pušnik.⁴²

Glede na povedano ugotavljamo, da na južnem Koroškem obstaja več identitetnih tipov pri koroških Slovencih. Na južnem Koroškem je etnično samoopredeljevanje zaradi politizacije manjšinskega vprašanja posebno pri »zavednih Slovencih« mnogo bolj jasno in gotovo. Do zdaj obstaja kar nekaj stratifikacij

⁴⁰ Maruša Pušnik, *Popularizacija nacije. Komuniciranje, nacionalizem in proizvodnja mej*. Ljubljana: Založba FDV (Zbirka Kult), 2011, str. 23–24.

⁴¹ spletni vir: http://www.slo.at/zso/sturm_sl_more.php?id=1555_0_6_0_M, 4.6.2014.

⁴² Maruša Pušnik, *Popularizacija nacije. Komuniciranje, nacionalizem in proizvodnja mej*. Ljubljana: Založba FDV (zbirka Kult), 2011, str. 343–348.

identitetnih tipov pri koroških Slovencih, glede na kriterij posamezne študije in avtorja. Boeckmann idr. razlikujejo pet identifikacijskih tipov – odvisno od bližine slovenske kulture in slovenskega jezika ali distance do obojega (zavedni Slovenci, politično aktivni, zavedni Slovenci, ki se gibljejo med kulturami, asimilirani in radikalni asimilirani). Guggenberger idr. navajajo še vmesne stopnje na poti iz etnične persistence v asimilacijo. Razlikujejo med aktivno angažirano, zakoreninjeno tradicionalistično, distancirano persistentno in zasebno identiteto, raznimi oblikami dvojne identitete (mešane, odvisne od konteksta, dvojezične), aranžirano in koristoljubno identiteto, pa tudi med različno izraženi prilagojenimi identitetami. Vavtijeve ugotavlja, da opisanim raznolikostim odtenkov med obema skrajnima »etnično persistence« in »etnično asimilacijo« stoji nasproti črno-bel shematizem, ki razlikuje samo med »dobrimi« in »slabimi« Slovenci. Pri tem so dobri tisti, ki so zavedni, torej »pravi« Slovenci, ki pa jih večinsko prebivalstvo označuje za »radikalne« ali »ekstremne«. »Slabe« Slovence pa pogosto označimo kot tiste, ki so deloma asimilirani, večinski narod pa jih uvršča med »vindišarje« ali »prijazne do Nemcev«. Raziskave so pokazale, da mnoge od vmesnih tipov na južnem Koroškem celo lastna jezikovna skupnost odriva »na rob«, ker njihova slabo poudarjena etnična identiteta ne zdrži priznavalnega pritiska, čeprav v svojem vsakdanjem življenju večinoma uporabljajo slovenski pogovorni/narečni jezik. Ti ljudje iščejo nekakšno ekvidistanco do obeh na Koroškem živečih jezikovnih skupin. So nekakšna »vmesna etnija« ali »nadetni-ja«, ki pa je v javni zavesti ni.⁴³ Tam je le »ali – ali«, medtem ko »tako kot tudi« ne obstaja, čeprav v novejših študijah, narejenih predvsem pri mladih, Vavtijeve dodaja nekatere identitetne tipe in odtenke ter odkriva določen premik v zaznavanju te problematike.⁴⁴ Pri tem ugotavlja, da so za določanje identitetnih tipov pri slovensko govorečih mladih na južnem Koroškem odločilne naslednje identifikacijske kategorije: družinsko ozadje, vključenost v manjšinske organizacije, obisk dvojezičnih šol, biografske posebnosti, politični in/ali kulturni angažma v slovenskih prosvetnih društvih, ki kažejo na identifikacijo ali na oddaljevanje od svojega etničnega slovenskega izvora. Ti identitetni tipi so: angažirano-politična identiteta, zakoreninjena – tradicionalna identiteta, ambivalentna identiteta, kritično-persistentna identiteta, dvojna identiteta, prilagojena identiteta, simbolična identiteta in kozmopolitska identiteta. Medtem ko so bile etnične identifikacije pri starejši generaciji jasne in polarizirane, se delile na zavedne in asimilirane, sta se pri mlajših ti dve skrajnosti omilili. Vedno več je vmesnih identitet in dvojnih identifikacij. Vavtijeve to ponazori s tem, da zapiše, »da se mladi odpirajo v svet, v srcu pa se imajo še vedno za Slovenke/Slovence.« S tem seveda upada jezikovna usposobljenost.⁴⁵ Do podobnih ugotovitev na južnem

⁴³ Štefka Vavti, Asimilacija in identitete v Kanalski dolini in na južnem Koroškem – primerjalni pregled, *Razprave in gradivo*, 53–54 (2007), str. 166–177.

⁴⁴ Štefka Vavti, »Wie genießen lieber das Leben und haben es schön!« Slowenische Jugendliche im zweisprachigen Kärnten – zwischen Lebenslust und Vergangenheitsinszenierung?, *Treatises and Documents/Razprave in gradivo*, 62 (2010), str. 50–73.

⁴⁵ Štefka Vavti, Med angažmajem in odhajanjem. Identitetni tipi pri mladih Slovencih in Slovenkah na dvojezičnem avstrijskem Koroškem, *Treatises and Documents/Razprave in gradivo*, 64 (2011), str. 8–35.

Koroškem je prišla tudi Nika Lavrih,⁴⁶ podobni odtenki identitetnih tipov ali hibridnih identitet pa obstajajo tudi pri drugih slovenskih narodnih skupnostih v sosednjih državah.⁴⁷ Zaradi razvoja globalizacije, združevanja držav v EU se pojavljajo predlogi in zahteve po redefiniranju nekaterih kulturoloških pojmov. Med te spadata vsekakor teoriji o transkulturaciji in hibridizaciji, ki definirata identitetne tipe pri Slovencih, ki živijo v sosednjih državah.⁴⁸ Takšne delitve večkrat povzročijo, da nekateri pod pritiski opredelitve nočejo več javno priznavati svojega etničnega izvora. Vavtijeve ugotavlja, da jih jezikovna skupnost stigmatizira kot »asimilante« in zaradi (samo)izločevanja iz političnih in kulturnih struktur ti ljudje zabredejo v nekakšen *circulus vitiosus*, ki jih potiska v dokončno asimilacijo. Etnične re- in preorientacije so mnogoplastni procesi, ki se odvijajo na podlagi najrazličnejših življenjskih izkušenj v biografijah in generacijah. Z družinsko socializacijo so položeni temelji, ki vplivajo na etnično samozavest ali asimilacijo. Drugi gradbeni kamni so konkretno življenjsko okolje (vaško okolje, vključenost v politične in kulturne strukture izvornega naroda in ustrezna ponudba, šolska in poklicna pot z možnostjo izobrazbe v materinščini, delovno mesto, razpoložljivi mediji pa tudi biografske prelomnice) ter družbeni in politični okvirni pogoji. Od začetka 90. let se v etnični politiki osrednjih slovenskih organizacij na južnem Koroškem kaže pripravljenost za reformuliranje političnega koncepta, in sicer, da je treba upoštevati različnost identitetnih struktur. Deloma so opustili razlikovanje med »dobrimi« in »slabimi«. Po drugi strani pa je ponovno prihajalo do zaostritev, npr. pri Narodnem svetu koroških Slovencev. Od te osrednje politične organizacije so se odcepili tisti njeni člani, ki so odprti do drugačejezičnih in asimiliranih. V tem kontekstu je prišlo do ustanovitve tretje zastopniške organizacije, Skupnosti koroških Slovencev. Politični umik Narodnega sveta koroških Slovencev v lastne vrste perpetuiranja izrivanja tistih Slovencev, ki zaradi svojih življenjskih okoliščin govorijo »samo« še slovensko narečje in ki so se v svojem življenjskem razvoju oddaljili od slovenskih političnih in kulturnih struktur. Tem »obrobni pripadnikom« daje integrativni model vsaj možnost, da zmanjšajo zadržke in strahove pred svojim lastnim etničnim izvorom.⁴⁹

Končamo lahko z razmišljanjem koroškega Slovenca, ki že dolga leta živi na Dunaju. Ugotavlja, da je slovenska narodna entiteta načeloma perspektivna, da

⁴⁶ Prim. Nika Lavrih, *Percepcije slovenstva med različnimi generacijami slovenske narodne manjšine na avstrijskem Koroškem*. Magistrsko delo, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2012, str. 63–78.

⁴⁷ Prim. Susanna Pertot, Identitetne spremembe med Slovenci v Italiji v družinah učencev šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji, *Treatises and Documents/Razprave in gradivo*, 66 (2011), str. 24–43.

⁴⁸ Prim. Marija Jurić Pahor, Transkulturacija in kulturna hibridnost: dva ključna pojma postkolonialnih študijev kot izziv za proučevanje nacionalnih in etničnih identitet, *Treatises and Documents/Razprave in gradivo*, 69 (2012), str. 36–65.

⁴⁹ Štefka Vavti, Asimilacija in identitete v Kanalski dolini in na južnem Koroškem – primerjalni pregled, *Razprave in gradivo*, 53–54 (2007), str. 166–177.

pa ni lahko postati Slovenec v Avstriji, ostati Slovenec pa tudi ni želja avstrijske družbe, še najmanj koroške.⁵⁰

Kritične ocene in pričakovanja

Če retrospektivno pogledamo nekatere zapise pred vstopom Slovenije v EU 1. maja 2004, lahko ugotovimo, da so bili poznavalci ob gledanju na pridružitve Slovenije k EU realistični, optimistično pa so gledali predvsem na nove oblike in vsebine sodelovanja. Na vprašanje, ali bo slovenstvo oz. občutek pripadnosti k slovenskemu jeziku in kulturi še vrednota v EU in v 21. stoletju, ni bilo ne izključno pritrdilnega ne nikalnega odgovora.⁵¹ Danes lahko odgovorimo pritrdilno. Da, slovenstvo je vrednota v EU.

Nekateri raziskovalci, ki kritično spremljajo odnose med slovensko državo in slovenskimi manjšinami v sosednjih državah, opažajo pomanjkanje jasne strategije in ciljev, ki naj bi jih imela država. Opozarjajo, da gre pri sedanji ravni odnosov za mešanico karitativnosti in brambovstva. Slovenske manjšine naj bi bile v neki dobi »adolescence in večnega odraščanja, ko se mukoma opotekajo za svetlo prihodnostjo matičnega naroda.«⁵²

Geografsko območje Evrope danes vključuje več kot 300 različnih etničnih, verskih in kulturno-jezikovnih narodnostnih skupin, ki vključujejo okoli 104 milijone ljudi (v Evropi zdaj živi okoli 870 milijonov ljudi). Zaradi teh razlogov mora Evropa nameniti posebno pozornost manjšinskim vprašanjem. Dolgoročno bo Združena Evropa preživela, le če bo dosledno prepoznala in priznala svojo etnično in kulturno raznovrstnost. Glede na to je izredno pomembno, da EU ne pozabi na majhne nacije in narode. V priznanju evropskih narodnih skupnosti in najrazličnejših manjšin ter v »velikodušnem« reševanju vprašanj, ki so s tem v zvezi, leži demokratična prihodnost Evrope. Rešitve je treba iskati ob poznavanju skupne zgodovine in skupnih točk, ki nas povezujejo in krepijo zaupanje med narodi. V Evropi se je treba zavzemati za dosledno uresničevanje sprejete zakonodaje, kar bo prispevalo k uspešnejši in privlačnejši Evropi za vse njene državljane.⁵³

⁵⁰ Feliks J. Bister, Biti Slovenec v Avstriji. V: Dušan Nečak (ur.), *Avstrija. Jugoslavija. Slovenija. Slovenska narodna identiteta skozi čas*. Historia, Ljubljana 1996, str. 232.

⁵¹ Janez Stergar, Ali bo slovenstvo še vrednota v Evropski zvezi in v 21. stoletju?, Sonia A. Avguštin, Luka Klopčič (ur.), *Ko ne bo več meja*. Ljubljana: Svetovni slovenski kongres, 2004, str. 94–97.

⁵² Komac, Narodne manjšine in nacionalni interes, str. 594.

⁵³ Danijel Grafenauer, Carinthian Slovenes' Clubs and the Contacts between Carinthian Slovenes and Slovene-American Politicians, Matjaž Klemenčič, Mary Harris (eds.), *European Migrants, Diasporas and Indigenous Ethnic Minorities*. Pisa: Edizioni Plus, 2009, str. 84.

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

ISBN 978-961-03-0288-9

9 789610 302889